Cumhuriyet

22 EKİM 1984

SİYASET 84

PARASIZ EK 42

"Bir Zamanlar Amerika" ve Sergio Leone'yle hem sineması hem sinema üstüne

4 ANAP manzaraları

5 Canver: Beni dinlemeleri bile ilerleme

10 Pasifik adaları: Devletler mozayiği

12 Arjantin'de "Humor"

13 Marksist "büyükkent" belediye başkanı

15 ANKET'te Michael Gross

İNCİR ÇEKİRDEĞİ

Halkla ilgilenmeyi çok seviyorum.
NEŞE ERBERK
Avrupa güzeli

●

Bu memlekette kanun mu var, darbuka mı var?
ŞEVKET YILMAZ
Türk-İş Genel Başkanı

●

Özellikle göğüs ve bacak estetiğini ortaya çıkaran giysiler hazırlattım.
OYA AYDOĞAN
Ses sanatçısı adayı

●

Reagan çok iyi ve samimi bir insan, ama yanlış siyasetler uyguluyor.
WALTER MONDALE
ABD Başkan adayı

●

Canım sen ne karışıyorsun bu işlere yahu? Bırak bu işleri sen. Ne fikir söylüyorsun yahu? Onu çözecek olan biziz. Yani senin fikrine göre yüzde 5 azdır, çoktur, yahut onu bilmem ne eder? Olur mu öyle şey canım?
CEMAL BÜYÜKBAŞ
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

●

Duvarlara kadın resmi asıyoruz ki, daha yüksek moralle çalışsınlar diye. Ama, Ahu Tuğba'nın resmini asmıyoruz tabii.
ETHEM GÖZEN
İstanbul Kredi ve Yurtlar Kurumu Bölge Müdürü

●

Biz sadece yiyip içip göbek atmayız, iş de yaparız.
ALİ KOÇMAN
TÜSİAD Başkanı

●

Kemanı sevmeyen, Paganini'den ne anlar?
ALİ SAMİ ALKIŞ
Güneş Gazetesi spor yazarı

●

Biz Türkler temiz bir soydan geliyoruz, tüm hamamları, bu arada Şengül Hamamı'nı ve Cağaloğlu Hamamı'nı kurmuş olarak...
ORHAN DURU
Milliyet Gazetesi yazarı

●

Ne mutlu ki, bu güzide topluluk içinde bana gol atmayan forvet yok.
KOVA OSMAN (İNCİLİ)
Eski kaleci

●

İşler epten aykırı gider Başkan Bey.
TRAKYA'DA SODEP'Lİ
BİR VATANDAŞ

Bugün, din adına, faşizm adına yapılan bir ayrılıkçılık var mı? Bakın gündeme, yok.
ERGUN GÖZE
Tercüman Gazetesi yazarı

●

Ben ek sınav hakkının ne yanında, ne karşısında, ne altında, ne de üstündeyim.
VEHBİ DİNÇERLER
Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı

●

Erdal'ı oynattığımız maçlardan birinde kaybedebiliriz.
JUPP DERWALL
GS Teknik Direktörü

●

Konut sahibi olmak isteyenler, gerektiğinde bileziğini satacak, kolunda saati bile kalmayacaktır.
TURGUT ÖZAL
Başbakan

●

Erkekler bu işi gurur meselesi yapacaklar. Karının altını satılır mı diyecekler?
AZİZ ERDENER
Ev kadını

●

Mesela ben hiçbir ipe sapa gelmezdim. Bana, ne kardeşlerimin, ne ailemin baskısı fayda vermedi. Takmadım.
CANAN (MERYEM) CEYLAN
Milli Gazete yazarı

●

Ben listeye baktım. Çok eksik gördüm. Fazlalarını söylemek bana düşmez. Eksiklerden de isim vermek istemem.
ABDULLAH URAZ
Sonhavadis Gazetesi yazarı

Bana kalsa, Vizon'un bir sonraki sayısında da babamın erkek modasını sunmasını isterdim.
ZEYNEP ÖZAL
Başbakan'ın kızı

Calp'in HP'ye yaptığı tek babalık varsa o da sadece isim babalığıdır.
TURHAN TEMUÇİN
Halkçı Parti Kurucusu

●

ANAP bundan sonraki partileşmede dünyada örnek olacaktır.
HALİL ŞIVGIN
ANAP Genel Başkan Yardımcısı

●

Ben 1975'ten beri karşı eleştiriler yazıyorum.
AYTUNÇ ALTINDAL
Süreç Yayınları Genel Yönetmeni

●

Yeteri kadar ağırım, 103 kilo geliyorum.
MUSTAFA TAŞAR
ANAP Genel Sekreteri

●

Hazırlıksız yakalandık. Kendilerince vurup geçtiler, iyi de ettiler.
AYDIN GÜVEN GÜRKAN
HP eski Genel Sekreteri

Eğer o devirde yaşasaydım, sırf Kleopatra'yı çıldırtmak için Sezar'la birlikte olurdum.
SEZER GÜVENİRGİL
Ses sanatçısı

●

Halı, kültürümüzün bir parçasıdır, bu yüzden kültürümüzle beraber o da solmakta, hastalanmaktadır.
AHMET KABAKLI
Tercüman Gazetesi yazarı

●

Turgut Bey'in yağcılığını yapmak istemiyorum.
ADNAN KAHVECİ
Başbakanlık Müşaviri

●

Yağcıları perişan ettik.
CAHİT ARAL
Sanayi ve Ticaret Bakanı

●

Ben Bedri'ye her zaman destek değil, köstek oldum.
AYSELİ DALAN
İstanbul Anakent Belediye Başkanı'nın eşi

●

Önce İstanbul'u, sonra köfteyi seviyorum.
BEDRETTİN DALAN
İstanbul Anakent Belediye Başkanı

●

Defalarca söyledim, ben politika yapmadım, yapmıyorum.
MEHMET YAZAR
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanı

haftanın portresi

Anti-faşist eylemci, Karadağlı "isyancı"

Geçtiğimiz günlerde Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in resmi konuğu olarak Ankara'yı ziyaret eden Yugoslav Devlet Başkanı Veselin Curanoviç'in diplomatik adı biraz uzunca. Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Kurulu Başkanı.

Konuk Başkan 59 yaşında. İki yıldan beri bu görevi yürütüyor.

Eski Osmanlı vilayetlerinden Karadağ'ın Martinici kentinde doğmuş, bugün Karadağ Cumhuriyeti uyruğunda.

İkinci Dünya Savaşı'ndan önce mart 1941'de öğretmen yüksekokulunda öğrenci iken okuldan atılmıştı. Suçu, İlerici Gençlik Hareketi'nin üyesi olmaktı.

Genç Veselin *"suçunu"* daha da genişleterek 1941 yılı sonunda Yugoslav Sosyalist Gençlik Birliği'nin üyesi oldu. İtalyan faşist işgaline karşı Karadağ yöresinde halkı ayaklandırmak üzere girişilen eylemlerde aktif rol aldı. Anti-faşist halk boykotlarını yönetti.

1943 yılında İtalyanların eline düştü. Podgoricia'da toplama kampına gönderildi. İtalya'nın şartlı teslim olmasından sonra kamptan kurtuldu.

1943 yılında Komünist Partisi üyeliğine aday gösterildi. Üyeliği 1944 yılında kabul edildi. 1947 yılında Siyaset ve Parti Okulu'ndan mezun oldu.

Karadağ Gençliği Merkez Komitesi Başkanlığı, Komünist Partisi Bölgesel Komite İcra Sekreterliği, Karadağ Sosyalist İttifak Merkez Konseyi Başkanlığı gibi görevlerde bulundu.

1969'dan 1977 yılına kadar Karadağ Komünist Birliği Merkez Komitesi Başkanlığı'nı yürüttü. Daha sonra Federal İcra Konseyi Başkanlığı görevine getirildi. 1982 yılında Yugoslavya Sosyalist Cumhuriyeti Devlet Başkanlığı işlevini taşıyan bugünkü görevine seçildi.

haftanın fotoromanı

Sanayi-Ticaret Bakanı Cahit Aral-İSO Yönetim Kurulu üyesi işadamı Mehmet Şuhubi

Fotoğraf: ENDER ERKEK

dünya kulisi

SOVYETLER

Alkolizme karşı yeni yollar

Sovyetler'de alkolizmle mücadele yöntemlerinde değişiklik yapıldı. Bir istatistiğe göre, Sovyet vatandaşlarının yüzde 12-14'ü yılda en az bir kere alkol nedeniyle hastaneye yatıyor. Devlet, alkolizmle savaşmak için bugüne kadar içki fiyatlarının yükseltilmesi ve alkoliklerin isimlerinin açıklanması gibi yöntemlere başvurmuştu. Sovyet basınında geçtiğimiz günlerde Tacikistan'da "anonim alkol tedavi servisleri"nin açıldığı belirtildi. Kimliklerini açıklamak zorunda olmayan hastalar, servislerde psikoterapi ve hipnoz tedavisi görüyorlar. Terapileri yöneten Profesör Minchosch Guljamow, binin üstünde hastanın bugüne kadar tedavi edildiğini, yüzde 57'sinin de bir yıldan beri içmediğini söylüyor.

İNGİLTERE

Paralar Mussolini'den

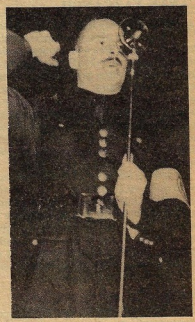

Associated Press Ajansı geçenlerde tozlu dosyalarından çıkardığı 48 yıllık bir fotoğrafı dünyaya dağıttı. Fotoğraf İngiliz Faşistleri Birliği Lideri Sir Oswald Mosley'in Londra'daki bir toplantıda ateşli bir konuşma yaparken çekilmiş bir pozuydu. İşte, Mosley, "pir"lerini andıran hareketlerle konuşuyor. Fotoğrafın 1984 ekiminde birdenbire niye ortaya çıktığına gelince. Birkaç gün önce, Londra'daki Kamu Kayıt Bürosu birtakım gizli belgeler açıkladı. Belgeler, 1930'larda Mosley'in faşist hareketini Mussolini'nin paraca desteklediği, besiediği ortaya koyuyordu. Belgelere göre Mosley ve İngiliz "aşırı milliyetçi"leri, İtalyan faşist liderinden 36 bin pound (70 milyon lira) dolayında para almışlardı; tamamen milliyetçi hislerle...

GANA-GÜNEY AFRİKA

Siyahlar ırkçıların kucağında

ABD sınırlarından giren kaçak göçmenleri durdurmaya, Avrupa ülkeleri, ülkelerindeki yabancı sayısını azaltmaya çalışırken, Afrika ülkesi Nijerya, "yasa dışı yabancıları" sürüp çıkararak bu "anti-konukseverlik" çizgisinde militanca bir yer alıyor. Ganalılar Nijerya'dan sürülen yurttaşlarının ülkeye işsizlik ve sefalet artışı getireceğinden korkuyorlardı. Ancak Nijerya'dan sürüldükten sonra ülkesine dönen Ganalı sayısı pek az oldu. Vasıflı ve vasıfsız yüzlerce Ganalı işçi nereye gitti, tahmin edin. Hayır, yabancılara karşı Nijerya'nın yaptığını yapmayacak bir yere değil. Irkçı rejimin siyahları amansızca ezdiği Güney Afrika'ya. Güney Afrika'nın görünürde siyahların yönetimindeki sözde devlet "adacık"larına Ganalılar akıyor. Güney Afrika yönetimi durumdan hoşnut değil, ama ucuz ve sendikasız işgücü geldiği yerde ister istemez hüsnükabul görüyor. Üstelik göçü durdurmanın nasıl mümkün olabileceği de belli değil.

SOVYETLER-ABD

Shultz'a, Fonda'ya ödül

Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı George Shultz'a "Hümanistlik Ödülü" veren Sovyet Yahudileri Ulusal Konferansı, Amerikalı sinema oyuncusu Jane Fonda'yı da "Dayanışma Ödülü"ne layık gördü. Ödül töreni bugün yapılacak. Fakat Shultz ve Fonda, ödüllerini aynı toplantıda almayı kabul etmediler. Bu durumda Shultz ödülünü kahvaltıda, Fonda akşam yemeğinde alacak.

ANAP manzaraları

YÖK'e karşı öğrencilerin yanında bir milletvekili
Ankara'ya 15 günde iki gün gelebilen Başbakan
Arıkan'la Erdem'in bütçe saklama yarışı
Maden işletmesinin arkadaşımıza verilmeyiş gerekçesi
Dört siyasi eğilimin yatışmayan, sessizleşen mücadelesi

CANAN YAZGANGİL

Ankara — Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da gelişen olaylar ve operasyonlar, Bakanlar Kurulu'nun ana gündem maddesini oluşturuyorken, ANAP'taki dört siyasi eğilim arasında süren çatışmaları ve kongre heyecanını da bastırdı. Güneydoğu sınırında operasyonların sürdüğü bir sırada toplanan ANAP Grubu gündeminin ağırlığını da, operasyonlar ve "ayrılıkçı güçlere karşı birlik ve beraberlik" ile bu bölgelerin kalkındırılmasına ilişkin projeler oluşturuyordu.

Diyarbakır Milletvekili Hakkı Artukaslan'ın doğu ve güneydoğu illerine gösterdikleri yakın ilgiden dolayı başta Cumhurbaşkanı Evren olmak üzere, Başbakan ve Bakanlar Kurulu'na teşekkürlerini sunmasından sonra, Elazığ Milletvekili Mehmet Özdemir, yüksekokul öğrencilerine ek sınav hakkı tanınmasını isteyen konuşmasıyla grubun havasını değiştirdi.

Özdemir'in uğraşı

Özdemir, Milli Eğitim ve Gençlik Spor Bakanı Vehbi Dinçerler'in bulunmadığı grup toplantısında, yüksekokulda okuyan öğrencinin devlete yılda 160 bin liraya maliolduğunu belirterek, YÖK uygulamalarını eleştirdi. Ek sınav hakkı tanınmasına ilişkin yasa önerisi verdikten sonra kapısı yüzlerce yüksekokul öğrencisi tarafından aşındırılan Özdemir, Vize Sınavları Yönetmeliği'nin YÖK'ün hatası yüzünden belli bir sisteme kavuşturulamadığını, bu düzensizliğin faturasının yüksekokul öğrencilerine ödettirilmeye çalışıldığını anlattı. Özdemir, Vehbi Dinçerler'i de **"Bakanım YÖK'ü toplayarak, ben bu işin ortasındayım, yanındayım diye konuşmasını doğru bulmuyor, üzüntü ile karşılıyorum"** diyerek, sert bir şekilde suçladı.

Özdemir, Başbakan Turgut Özal'ın gruptaki yanıtını da yetersiz buldu ve Özal, kendisine **"YÖK Başkanı ile konuşacağım"** sözü verene kadar Başbakan'ın peşini bırakmadı.

Özdemir'in Başbakan Turgut Özal dahil, Dinçerler ve Doğramacı'ya karşı verdiği bu uğraş, günlerdir TBMM'nin kapısında umutla bekleyen yüksekokul öğrencileri ile bazı ANAP'lı milletvekillerinin takdirlerini kazandı. Özdemir'in etrafını saran Milli Eğitim Komisyonu üyeleri ile ANAP'li milletvekilleri, **"İşte hak böyle savunulur, Meclisin şahsiyeti de ancak böyle tutarlı mücadele ile korunur"** diyorlardı.

Özal: Ankara'da iki gün

Güneydoğu sınırında gelişen olaylara rağmen Başbakan Turgut Özal son 15 gün içerisinde sadece iki gün Ankara'da bulunabildi. Erzurum ve Ağrı gezisinden sonra İstanbul'da oğlunun gününü kutlayan Özal, Irak'tan dönen Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu ile görüşmek ve TBMM'ye güneydoğu olayları ile ilgili bilgi vermek üzere Ankara'ya geldi. Özal'ın doğu gezisine, Sanayi ve Ticaret Bakanı Cahit Aral ile birlikte İçişleri Bakanı Ali Tanrıyar da katılmıştı. Özal Ankara'ya dönünce Tanrıyar Gürbulak sınırına kadar giderek incelemelerde bulundu. Başbakan'ın güneydoğu gezisine katılan Tanrıyar, eşi Selma Hanımı da beraberinde getirmişti. Ama Şemdinli, Eruh ve Şırnak'a gitmeyerek Başbakan ile eşini Van'da beklemeyi tercih eden Selma Hanım, Doğubeyazıt ile Gürbulak'a eşinden önce gitti. İçişleri Bakanı Tanrıyar Ağrı'dan Gürbulak'a kadar her ilçede durarak "kalkınma ve yatırım"larla ilgili ekonomik ağırlıklı konuşmalar yaparken, eşi Selma Tanrıyar çoktan Doğubeyazıt'a ulaşmıştı.

Bütçede katsayı-toto

Tanrıyar eşiyle birlikte sınır bölgelerini denetlerken, gümrük yolsuzluğu nedeniyle çatışığı Maliye ve Gümrük Bakanı Vahit Arıkan bütçe üzerinde çalışıyordu. Gelenek olduğu üzere bütçeyi ve programı TBMM'ye sunulmasından sonra yapacağı geniş bir basın toplantısıyla açıklamayı düşünen Arıkan, beş gün önceden katsayı dışında tüm bütçe rakamlarının Başbakan Yardımcısı Kaya Erdem tarafından düzenlenen bir basın toplantısında açıklanması üzerine oldukça sinirlendi.

Kendisinden önce davranan Kaya Erdem ve Yusuf Bozkurt Özal için bir "iyilik" de düştüdü. Katsayıyı son ana kadar bakanlığındaki dört bürokrat dışında herkesten saklayan Vural Arıkan, TBMM Başkanı Karaduman'a bile "katsayıyı basına lütfen sızdırmayın" talimatını vererek gazetecilere "katsayı-toto" oynattı. Kaya Erdem'in kendisinden önce davranmasının acısını gazetecilerden çıkarttı.

Madeni kime verdiniz?

Gökova termik santral projesi ve kömür işçilerinin toplusözleşmesi Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı **Cemal Büyükbaş**'a sıkıntılı günler yaşatırken, TBMM kulisinde Samsun ANAP Milletvekili Berati Erdoğan ile tartışması da Büyükbaş'ı üzen ikinci bir olay oldu. ANAP iktidarının bir yılı doldurmasına iki aydan az bir süre kalmasına rağmen, bakanlar ve milletvekilleri iş takiplerinden başlarını kaldıramıyorlar. Milletvekillerinin özel işlerinden bakanlığının çalışmalarıyla uğraşacak zor zaman bulan Büyükbaş, Genel Kuruldan çıkar çıkmaz karşısına dikilen **Berati Erdoğan**'ın, **"Samsun'daki o maden ocağının işletmesini bizim arkadaşımıza vermemişsiniz"** sorusuyla karşılaştı. Büyükbaş, Erdoğan'ı **"Bizim işletmeyi verdiğimiz firma makine ve teknik olarak daha güçlü"** diye yatıştırmaya uğraşırken, Erdoğan sinirlendi ve Bakana **"Bunun hesabını sorarız"** diye bağırdı. Büyükbaş ile Erdoğan arasındaki tartışma ANAP'lı diğer milletvekilleri tarafından o an yatıştırıldı ama, Erdoğan bir çok kez bakanlığa kadar giderek seçmeninin işini **"yakın takibe aldı"**.

Ve kongreler

Hükümet güneydoğu bölgesindeki operasyonlar, bütçe ve program çalışmaları ile uğraşırken, üç ilçe kongresi sessiz sedasız yapıldı. Örgütlenmeden sorumlu Genel Başkan Yardımcısı **Mehmet Keçeciler**'in Manisa İl Örgütü'ndeki sorunu çözümlemesinden sonra uğraştığı diğer bir konu **"Arıkancılar ile Şıvgın grubu arasındaki gerginlik"** oldu.

Mehmet Keçeciler, **"istifa etti, edecek"**, **"Arıkancılar yine toplanmış"** söylentileri sürerken, Başbakan Turgut Özal'a iletilmek üzere hazırlanan mektubu imzalayanlardan Ankara Milletvekili **Sezai Pekuslu**'yu çağırarak kendisi ile görüştü. TBMM'de Başbakan Özal'ın odasında yapılan görüşmeye ANAP Ankara İl Başkanı Mehmet Demirel de katıldı.

Keçeciler, Pekuslu'ya, **"Bazı kaynaklar tarafından kasıtlı olarak çıkarılan söylentilerden dolayı birlik ve beraberliği bozmayalım"** diyerek, Başbakan Özal'ın Arıkancı diye adlandırılan grupta yer alanlara büyük saygısı olduğunu iletti.

Pekuslu'nun da Keçeciler'e **"Bizim ANAP'ı bölmek ya da parçalamak gibi bir düşüncemiz yok. Genel Başkanımızın yanındayız. Ancak bir görüşün yerel yönetimlerde ve bakanlıklarda kadrolaşmasını kaygıyla izliyoruz"** dediği öğrenildi.

İl kongrelerine kadar ANAP'taki siyasi eğilimler arasındaki çekişme dondurulurken, **"Maliye Bakanı istifa etti"** söylentileri üzerine Keçeciler ile Şıvgın'ı suçlayan Arıkancılar, Keçeciler ile aralarındaki bozları çözmüş görünüyorlar. Şıvgın ekibi ise Arıkancılar ile uğraşmayı bir kenara bırakarak, bütün gücüyle ilçe kongreleri için çalışıyor.

TBMM tutanaklarından

16 EKİM 1984

Konumuz trafik

Bu hafta trafik yasasının yürürlük tarihini erteleyen öneri üzerinde söz alan MDP'li İsmail Şengün'ün konuşmasından bölümler aktaracağız. İsmail Şengün "İş bitirici kadronun 8 ayda yönetmelik çıkaramadığını" çeşitli matematiksel ifadelerin ardından anlattı ve şehirlerarası karayollarının videodan kurtarılması konusunda sükranlarını sundu.

İsmail ŞENGÜN (Denizli) — **(...) Sayın Atilla Sin, gerçekten Trafik Kanunu'nda geçen yıl girmiş fakat ekonomik kurallarının işlemesi nedeniyle bir türlü uygulanamayan bir hususu bu defa kural haline getirmeyi amaçlayan ve bizce gayet yerinde olan bir teklifte bulunmuştur.**

Değerli arkadaşlarım, bundan önceki tasarıda minibüs tanımı içine "10 kişi kadar yolcu taşıyan vasıta" ibaresi girmekteydi. Sayın Atilla Sin'in teklifinin gerekçesinde de belirtildiği üzere, minibüs yolcu taşıma sayısının 14'e çıkarılmasında bazı ekonomik yararlar sağlanacaktır.

Biz, bu görüşe katılmakla beraber asılında yapılan teklifin, ekonominin zorlanan tabii kurallarına uygun bir teklif olduğu kanısındayız ve yapılan bu teklifin daha çok tüketici yönünden, vatandaş yönünden büyük değer taşıdığı kanısındayız.

Öyle ki, bir minibüs 14 kişi alabilecekken, kanun icabı bu sayı 10 kişi olarak kabul edilmiştir. Bir örnek vermek lazımsa, bir minibüsün bir noktadan diğer bir noktaya hareketi, amortismanı, sürücüsü ve benzini, kârı, vesaireisyle birlikte 400 lira ise, bu minibüsün her yolcusu için taşıma fiyatının 40 lira olması lazım gelir.

Halbuki, belediye encümenlerinde kabul edilen karara göre, 14 kişi alabilen bir minibüse 10 kişi bineceği için, 40 lira olan dolmuş yolcu ücreti 14 kişi bindiği takdirde aşağı yukarı yüzde 40 fazlasıyla alınmakta ve bu yüzden dolmuşa binen vatandaşlar karşısında minibüs çahştırıcıları, haksız bir kazanç sağlar duruma girmektedirler; işte meselenin püf noktası budur. 10 kişilik dolmuş, trafiğin bütün denetlemelerine rağmen 14 kişi ile hareket etmekte ve böylece bizim ödediğimiz dolmuş ücretleri aslında bize ödenecek olan miktarın yüzde 40 fazlası olmaktadır değerli arkadaşlarım.

Bu nedenle, Sayın Atilla Sin'in getirdiği teklifi vatandaş yönünden içtenlikle benimsiyoruz.

Diğer konuya gelince: Karayolları Trafik Kanunu, aşağı yukarı bir yıl önce, 13.10.1983 tarihinde çıkmıştır. Bu, Karayolları Trafik Kanunu'na göre çıkarılması gereken yönetmelikler için de bir yıl süre tanınmış ve bununla ilgili süre de 18 Ekim 1984 tarihinde, yani iki gün sonra sona ermektedir.

Hükümetimiz aşağı yukarı 10 aydan beri iktidarda iken, "Biz bu yönetmelikleri hazırlayamadık, hazırlatamadık; bize 8 ay daha zaman lazımdır" diyor.

Değerli arkadaşlarım, size bir sayı vereyim: Geçen yıl Türkiye'de 4500 kişi trafik kazalarında hayatını kaybetmiş, 50 bin kişi de yaralanmıştır. Bu rakamlar hadisenin vüsatini, vehametini belirtmekte ve acil tedbirler alınması yönünde samıyorum bizce çok açık olarak bir yol göstermektedir.

Hükümetimiz, "acelemiz var" diye işbaşına gelirken, "ben bu işi yaparım" diye işbaşına gelirken, aradan 10 ay geçtikten sonra, "ben bu yönetmelikleri hazırlayamadım" diye huzurunuza gelmekte ve yeniden 8 ay süre istemektedir.

Söz konusu olan vatandaşın hayatıdır, söz konusu olan vatandaşın trafik keşmekeşinden bir an önce daha salim bir ortama getirilmesidir.

Değerli arkadaşlarım, bununla beraber huzurunuzda bulunduğum şu sırada İçişleri Bakanlığı'mızın bir süre önce aldığı bir tedbiri de zikretmeden geçemeyeceğim. İçişleri Bakanlığı'mız şehirlerarası otobüslerde video ekranlarını yasaklamıştır. Kendilerini bu münasebetle içten kutlarım. Şehirlerarası otobüslerde 7-8 saat yolculuk yapıyorsunuz, bunun 6-7 saatini zaman zaman denetimden kaçmış ve kesinlikle zevkten ari, belki bizim örf ve âdetlerimizin dışındaki birtakım davranışların yer aldığı filmler seyretmek zorunda kalıyorsunuz. Kulağınızı tıkasanız, gözünüzü kapasanız, uykuya dalsanız dahi bu uzun mesafe içinde mutlaka bu videonun tesirinde kalıyorsunuz. Siz değil sadece, başta şoför olmak üzere o otobüsün güvenliğinden sorumlu olanlar ve bu şekilde Türkiye'de -İstatistik Emniyet Müdürlüğü'müzde var mı bilmiyorum- pek çok kazalar olmuştur değerli arkadaşlarım. (Alkışlar).

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Şengün.

Meclisin "soru sorma" şampiyonlarından HP'li Cüneyt Canver

ANAP'lıların beni dinlemesi bile ilerleme

ERBİL TUŞALP

— TBMM'de iktidara çok sık soru soran parlamenterlerdensiniz, niçin çok soru soruyorsunuz?

CANVER— Bir muhalefet milletvekili olarak somut muhalefet yapmanın koşullarını Meclis içtüzüğü belirliyor. Bunlardan bir tanesi sözlü soru. Yeni siyasal dönemde sözlü soruların büyük ilgi uyandırdığını göziedim. Bence sözlü soru en iyisi. Sesinizi en iyi biçimde duyurabileceğiniz ve halkı parlamento kürsüsünden en iyi savunabileceğiniz yöntemlerin başında sözlü sorular geliyor.

— Sözlü soru sorma konusundaki enerjinizi yasalar çıkarılırken harcasanız daha iyi olmaz mı?

CANVER— Tabii asıl önemli olan halk yararına olan yasaları Meclis'ten geçirmektir. Ben bir kez grubum adına İnfaz Yasası ile ilgili bir değişiklik konusunda sözcü oldum. Ancak herkesin bildiği ve gördüğü gibi, ANAP tek adamın baskısı altında ve katı bir grup disiplini içinde. Bu nedenle muhalefet partilerinin en gerçekçi yasa önerileri, bırakın genel kurulda, komisyonlarda bile görüşülmüyor. Ya da reddedilmek üzere komisyonlardan geçiriliyor, ve Genel Kurul'a indirilip konuyla ilgili tartışma bitiriliyor ve böylece bir güç gösterisi yapılıyor.

— Bu, Başbakan Özal'ın mı, yoksa yeni demokrasi döneminin mi otoriter bir özelliği sizce?

CANVER— Bu olsa olsa Sayın Özal'ın demokrasiyi yanlış anlamasıdır. Özal'ın bir türlü açıklayamadığı alternatifsizliği, akla ister istemez tek partili bir rejimi getiriyor. Tek partili rejimlerde tek adam otoriter ve güçlüdür. Sorun bence ANAP Genel Başkanının demokrasiyi tek adamın sesi olarak anlamasından kaynaklanmaktadır.

DİNLEMEYE BAŞLAMALARI BİLE...

— İktidarın eleştirilerden fazla etkilenmediği ortada, ama siz durmadan soruyor ve eleştiriyorsunuz? Bu bir yatırım mı?

CANVER— Parlamento içinde can alıcı sorunları saptayarak, bunları tartışma açacak bir biçimde sunduğunuz zaman, önce tepkiyle karşılaşıyorsunuz, ağır eleştirilere uğruyorsunuz. Ancak yıkılmadığınızı ve çizginizi savunduğunuzu gördüklerinde, son zamanlarda gözlemlediğim gibi, iktidar partisi milletvekilleri sizi satışmadan dinliyorlar. Beni dinlemeye başlamalarını bile ilerleme olarak düşünüyorum. Tekrar politika yapmak istememe gelince, siyaset sahnesinde yer alan herkesin elbette tekrar aktif politikada yer almak istemesi kadar doğal bir şey yoktur. Ancak, geleceğe yatırım yapmak için çok erkendir.

BU SUÇ DEĞİLDİR

— Devlet Bakanı Mesut Yılmaz sizi anayasayı beğenmemekle suçladı. Anayasayı beğenmiyor musunuz?

CANVER— 12 Eylül yönetiminin geçmişe değişik bir bakış açısı vardı. Örneğin özellikle sendikal mücadelenin ülke ekonomisini tehlikeye düşürdüğü, sendikal hakların istismar edildiği müşahede edilmişti. Yeni anayasada sendikal hakların en asgari düzeyde kullandırılması amaçlanmıştır. Yürürlükteki sendikal yasalarla toplu pazarlıkların demokratik bir biçimde yapıldığı bile ileri sürülemez. Bu ve benzeri nedenlerle sendikal hakların kullanımını geliştirmek, bana göre şimdiden gereklidir. Bu gelişim için yasalar, hatta anayasa engelse değiştirilmelidir. Sayın Devlet Başkanı buna karşı çıktı. Günümüzde politikanın serbestçe yapılabildiği tek yer parlamento olarak bırakıldığına göre bir parlamenter de her şeyi rahatlıkla konuşabilmelidir. Demokrasiyi yalnızca keudilerinin fikir beyan etmeleri, başkalarının da buna uymaları biçiminde anladıkları için en küçük bir demokratik hakkın savunulmasını anayasayı değiştirmek istemekle suçlayarak karşılıyorlar. Bu suç değildir.

BİR TÜRLÜ TOPARLANIP KARAR VERMEDİ

— Mecliste ilk af yasa önerisi sizden geldi, ancak kendi parti grubunuzdan geçmedi, niçin?

CANVER— Ben af önergesini gruba verdim, içtüzük gereği, 15 günlük bir bekleme süresi vardı. 27 günlük bekleme süresi geçmesine karşın grup olumlu ya da olumsuz bir yanıt vermedi. Ancak, grup Yönetim Kurulu'nca görevlendirilen Sayın Turhan Beyazıt, yasanın anayasaya uygunluğu konusunda yönetim kuruluna bir rapor verdi. O devre başkan olan Sayın Cahit Tutum'un ifadelerine göre, bu konunun çok hassas olduğunu, ama bir türlü toparlanıp da karar verilmediğini söyledi.

SİYASİ SUÇLU TABİRİ MUĞLAK

— Konu gerçekten hassas mı sizce?

CANVER— Konu şöyle hassas: Ben af yasa önerisini verirken, geçmişi unutabilmek için özellikle bazı siyasi suçlara..

— Sayın Başbakan siyasi suçlu yok diyor ama.

CANVER— Sayın Başbakan da, İçişleri Bakanı da, Dışişleri Bakanı da birçok kere bunu tekrarladılar, ancak burada siyasi suçlu tanımı muğlak. Herkes bunu bir tarafa çekmekte ve bu belirsizliğin arkasına sığınmakta. Hukukumuzda tam anlamıyla bir siyasi suçlu tanımı bulmak gerçekten mümkün değil. Ancak, bir ifade biçimi olarak, özellikle devlet aleyhine işlenen suçları tanımlarken, siyasi suçlu tabiri kullanılmakta. Benim de kastım, özellikle devlet aleyhine işlenen suçlarla ilgili olanlardır. Af yasa gerekçemde de belirttiğim gibi, 12 Eylül öncesi toplum temelinde politik olmuştu. Çeşitli kamplara bölünmüş, sağ-sol ayrımı olmuş, çatışmalar var. Bundan dolayı, bir derneğe üyeyseniz, üniversite öğrencisiyseniz, ağırlıkta olan siyasi fikrin dışında olmanız mümkün değildi. Bu itibarla pek çok kişi, istemeden, kendini o dönemin kendine özgü siyasi ortamının içinde bulmuştu. Pankart taşıyanları, slogan atanları, yasadışı örgüt üyesi gibi suçlamaları sayabilirsiniz. Duvarlara yazı yazanlar, yasak kitap taşıyanlar, kitabevinde satılan kitabı evinde bulunduranlar suçlu sayılmıştır. Oysa bütün bu olayların yaşandığı dönemde, 1961 Anayasası yürürlüktedir.

— Önergenizin hâlâ sahibi misiniz?

CANVER— Öncelikle şunu söylemek

Aşırı sağ partinin devleti ele geçirme iddiaları artık güncelliğini yitirmiş bulunuyor, çünkü birçok bakanlıkta atı alan Üsküdar'ı geçti.

ANAP tek adamın baskısı altında ve katı bir grup disiplini içinde. Sayın Özal demokrasiyi yanlış anlıyor. İster istemez akla tek partili bir rejimi getiriyor.

istiyorum. Eğer tartışmaların bitmesi isteniyorsa bu ancak af ile çözümlenebilir. Önergemin hâlâ sahibiyim. Ben yasaların bana sağladığı çerçevede fikrimi söylediğim gibi, sonuç olarak affın çıkıp çıkmayacağına, kapsamının ne olacağına karar verebilecek organın parlamento olduğuna inanıyorum.

HAKSIZ OLDUĞUNU ANLAMIŞ OLMASINI DİLERİM

— TBMM'de hükümete yönelttiğiniz sorularından birinde eski bir partinin devlet kadrolarını yeniden ele geçirdiğini ve laiklik ilkesinden ayrıldığını iddia ettiniz. Bu konuda elinizde somut bilgiler var mı?..

CANVER— Elimde somut bilgi ve belgeler var. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'ndaki gelişmeleri siz benden iyi biliyorsunuz. İddialarım Devlet Bakanı Sayın Mesut Yılmaz tarafından **"hayali iddialar"** olarak nitelendirildi ve hiçbirinin varit olmadığı şeklinde açıklandı. Sayın Cumhurbaşkanının bir hafta sonraki demecini okuyup duyduktan sonra beni hayalcilikle suçlamasının haksız olduğunu anlamış olmasını dilerim. Tehlikenin bazı partilere sızmak yolu ile çok yakında olduğunu ben biliyorum. Bilmem yeterli mi? Hayır, bir de şu var.. Aşırı sağ partinin devleti ele geçirme iddiaları da artık güncelliğini yitirmiş bulunuyor. Çünkü artık birçok bakanlıkta atı alan Üsküdar'ı geçti. Milli Eğitim Bakanlığı'nda 1980 yılı eğitim enstitüleri mezunlarının bunca yıl bekledikten sonra öğretmen olarak atanmaları bu niyetin açık bir göstergesidir. Atamalarda öyle garipliklere tanık oluyorsunuz ki, 12 Eylül yönetiminice görevden alınan bir yöneticinin yeniden yönetim kadrosunda yer aldığını rahatlıkla görüyorsunuz. Bir yıl önce Resmi Gazete'de okuduğunuz görevden alma kararnamesini günümüzde göreve yeniden atanma şeklinde yine Resmi Gazete'de okumak mümkün. Örnek mi istiyorsunuz? Milli Eğitim Bakanlığı'ndan sadece bir örnek; Abdülkadir Cengiz'in atanmasını izleyin yeter.

Bence iktidar, içindeki dört siyasi eğilimin aşırı sağdaki iki kanadını korumaya aşırı özen gösteriyor. Yargılanmakta olan bir siyasi parti liderinin savunma avukatı **"genel başkanımız görüşlerinin iktidar olacağını da görecektir"** diyor ve iktidar buna en küçük bir tepki göstermiyorsa bu iddialarının bir kanıtıdır bence.

GERÇEK SAHİBİNE BIRAKMA

— Partinizin içindeki son hareketlilikte içinde bulunduğunuz grubun tasfiye edildiği görüşü var..

CANVER— 25 Mart yerel seçimlerinde Halkçı Parti büyük bir kayba uğramıştır. Ancak, bu kaybın nedenleri üzerinde durmanın bir anlamı kalmamıştır. HP ana muhalefet partisi olarak yine Meclis'tedir. 25 Mart yerel seçiminin hesaplaşması Dedeman Oteli'nde yapılmıştır. Sayın Genel Başkan 93 tane kabul oyu almıştır. Kendisine 33 tane red oyu çıkmıştır. Bu bir küçük tepkiydi. Ancak Bulvar Palas'a gidildiğinde ortada bir genel başkanlık seçimi olmadığı halde, genel başkanın açık tavrı, "ya ben, ya onlar"dı. Aydın Bey'in ekibi kazansaydı, genel başkanın artık bu ekiple çalışamayacağı durumu da ortaya çıkacaktı. Yapılan oylamada rakamların 56-50 olduğu görüldüyor. Yani aradaki fark üç çıktı. Yani 3 kişi daha oy verseydi sonuç berabere olacaktı. Bu grubun tasfiyesi diye bir şey olamaz, çünkü bu grup partinin dinamizmini sağlamaktadır. Halen de öyledir. Bu grupla birlikte HP'nin geçiş döneminde solu gerçekten biraraya getireceği inancını taşıyorum. Ve bu emaneti gelecek seçimlerde gerçek sahibine büyük bir gönül ferahlığı ile teslim etmeyi planlıyoruz.

— Son bir soru. Çok soru soruyorsunuz, çok eleştiriyorsunuz. Ama milletvekili maaşlarının yükseltilmesinde sessiz kaldınız. Asgari ücret 24 bin lira, milletvekili maaşları yarımlıyorsam 253 bin lira.

CANVER— Biliyorsunuz asgari ücret geçinmeye için değildir. Bir sürünme ücretidir. Ve işsizlikten bir sonraki aşama olarak gelişmiştir. İşsizlerin sayısal durumu asgari ücreti ücretmiş gibi gösteriyor. Milletvekili maaşları ile ilgili sorunuzu anlamadım. Milletvekili maaşları Türkiye'de ücret politikası gerçeklerine uymuyor denebilir.

Küçük devletler, varlıklarını büyük devletlere hissettirmişlerdi

Bir zamanlar Balkan

İLBER ORTAYLI

9 Şubat 1934 günü Yunanistan, Türkiye, Yugoslavya ve Romanya Dışişleri Bakanları, Atina Akademisi'nin tören salonuna girdiklerinde, şehir baştanbaşa Balkan ülkelerinin bayraklarıyla donanmıştı ve halk caddelerde saatlerden beri sabırsızlıkla bekliyordu. Tam öğle vakti dört devletin ulusal marşları peşpeşe çalındı. Akademi'nin tören salonundan içeri giren Dışişleri Bakanları; diplomatlar, generaller ve Yunan Başbakanı'nın da aralarında bulunduğu davetiler karşıladı. Davetlilerin içinde bir gözde kişi daha vardı: Balkan Paktı'nın gerçekleşmesi için çaba sarfedenlerden eski Başbakan **Papanastasiou..** Töreni kısa sürdü: **Tevfik Rüştü** (Aras) **Demeter Maximos** (Yunanistan) **Nicolai Titulescu** (Romanya) ve **Bogoliub Yevtiç** (Yugoslavya) metni imzaladılar. Birden bütün Atina paktın ilanını kutlamaya başlamıştı. Bu paktın ömrü kısa sürdü, ama o gün kutlanan bu olaydan sonra Balkan ülkeleri bir daha birbiriyle savaşmadılar. **Falih Rıfkı** (Atay) **Hakimiyeti Milliye**'de (Ulus) şöyle yazıyordu: **"Balkan sorunu 19. yüzyılda Balkanlı olmayanlar tarafından yaratılmıştı; ama artık Balkanlılar sorunlarını kendileri çözecekler.** (10.2.1939).

Balkan Paktı'nın başlıca mimarı yeni Türkiye idi. Paktın öncesi ve sonrasında Balkan ülkeleri arasındaki sorunları çözmek için en etkin rolü Türkiye oynamıştı.

Yeryüzü haritasında Balkanlar denen bölge geniş bir yer kaplamaz. Tuna nehri ile Adriyatik Denizi arasında kalmış geniş bölge (ki buraya Güneydoğu Avrupa da denir) kültürel ve coğrafi bir birlik olarak böyle adlandırılır. Ancak Balkan kültürünün ve hayat tarzının alanı yer yer Tuna'nın kuzeyine, Ege adalarına, Küçük Asya ve Karadeniz kıyılarına kadar uzanır. Dünyanın hiçbir bölgesinde bu kadar dil, din ve alfabe bir arada bulunmaz. Üstelik bu dillerin ve kültürlerin uygarlık tarihinde yeri önemlidir. Balkanlar çokulusludur, ama bu çok uluslu bölgemizin insanları ortak özelliklere sahiptirler. Halk edebiyatındaki, müziğindeki, nefis mutfağındaki ve yaşam tarzındaki özelliklerle Balkanlı kendine özgü bir tiptir. İyi yaşamayı seven, iyi yiyen; acıyla hicvi bir arada sürdüren duygusal insanların dünyası olarak bilinir Balkanlar.. Bir Türkle Bulgar, Sırpla Yunanlı, kim ne derse desin; bir Fransızla Alman'dan, Hollandalıyla Belçikalı'dan daha iyi anlaşıp kaynaşırlar. Bunda yaşanan anın ve geçmişin ortak örgüsünün payı vardır. Balkan uluslarının her biri imparatorluklar kurmuşlardır: Bizans, Bulgar Çarlığı, Stefan Duşan'ın Sırp Çarlığı, Osmanlı İmparatorluğu.. Arnavutlar daha gerçekçi idiler. Bu imparatorlukların yönetici sınıfını ve komutanlarını yetiştirmişlerdir. Kısacası hiçbir Balkan ulusu, diğerini hükmetmekle, istilâcılıkla suçlayacak durumda değildir.

Balkan dillerinin yazılı edebiyat ve bürokraside kullanılışı, birçok Avrupa dillerinden daha eskiye uzanır. Balkanlar diğer yanden Avrupa dünyasından da kopuk yaşamışlardır. Batı Avrupalı yakın zamanlara kadar Balkan uluslarını birbirine karıştırdı. 18. yüzyıla ait bir Avusturya halk resminde Avrupa halklarına ait tipler betimlenirken, Türkle Yunanlının aynı tip halinde gösterildiğini belirtelim **(Tirck oder Griech).**

18. ve 19. yüzyıl, Balkan uluslarının arasında ulusal bilincin ve nefret duygularının büyüdüğü dönem oldu. Bu düşmanlık sadece egemen Osmanlı yönetimine yönelik değildi. Balkanlı Hıristiyan uluslar arasındaki çatışma bir yerde daha büyük boyutlara ulaşmıştı. Fener Patrikhanesi Bulgar ulusal uyanışıyla karşı karşıya gelmişti. Arnavutlar,

—Eyi ama bu adamlar nasıl anlaşacaklar? Kimi Türkçe, kimi Sırpça, kimi de Çekçe konuşuyor. Aralarında Avrupaca konuşan yok ki! Nebelspalter/Bern

Karikatür, 12 Ekim 1933 tarihli. Karikatürün üzerinde "Gene mi konferans?" ibaresi var.

Sırplar ve Yunanlılar birbirlerine karşı hiç de dostane duygular beslemiyordu. Nihayet Makedonya sorunu bu birinin nefretin örgütlendiği ve somutlaştığı bir alan oldu. Balkan uluslarının bu yeni dönemi kan ve ateş sözcükleriyle anlatılabilir. Çatışmanın çıkardığı sarsıntı ihtiyar Osmanlı İmparatorluğu'nun da çöküntüsünü hızlandırdı. Tarihten gelen birlik, bu kavgada hızla erirken, öte yandan Balkan uluslarının içinde bazı gruplar ve diplomatlar yeni bir ittifak aramaya girişti.

Sultan **II. Abdülhamit** de, herkes gibi, Berlin Kongresi'nin bir sonun başlangıcı olduğunu sezmiş gibiydi. Balkanlarda artık yeni devletler vardı ve Osmanlı devleti onlarla birlikte yaşamak zorundaydı. Balkan devletleriyle kurulacak bir ittifak, büyük devletlerin Balkanlardaki etkinliğini azaltabilir ve hatta Osmanlı etkisinin Balkanlardaki restorasyonuna yardım edebilirdi. Padişah böyle bir ittifakın siyasi, askeri ve iktisadi nitelikte olmasını arzu ediyordu. 1897 ve 1907'de iki defa, sonuçsuz kalan diplomatik girişimlerde bulundu. İki girişim de aslında Avrupa'nın küçük Balkan devletleri üzerinde etki kurduğunu ve Balkanlıların kendi aralarında anlaşmaya yetenekli olduğunu göstermiştir. Mabeyn kâtibi **Ali Fuat (Türkgeldi)** ve **Tevfik Paşa**'ya göre, 1897 Osmanlı- Yunan savaşından sonra Sultan **Abdülhamit** Bulgaristan, Sırbistan ve Romanya ile ittifak kurma yollarını aramış ve ilk anda bu ülkelerin kilise örgütlerine ilişkin sorunlarını çözmek ve iyi niyetini göstermekle işe başlamıştır. Bulgar eksarhlığının durumu, kiliselerin metropolitlik alanları, Sırp ve Romen kiliselerinin Bab-ı Âli'ye ilgili sorunları süratle ve iyimiyetle çözüme bağlanmış ve Bulgaristan prensliğinin (gerçekte artık bağımsız bir krallık gibiydi) gümrükler ve ticarete ilişkin talepleri de karşılanmıştı. Padişah beş tane nazırdan kurduğu bir komisyonu bu konuda somut öneriler getirmekle görevlendirmişti. (B. Sıtkı Baykal, "II. Abdülhamit'in Balkan Birliği Amacı" **SBF Uluslararası İlişkiler Türk Yıllığı** 1973/XIII). Komisyon 4 Ağustos 1897'de tasarlanan ittifak için şu önerileri getirmişti: 1) Küçük Balkan devletlerini yabancı etkisinden kurtarmak için her türlü yola başvurulacak. 2) Sırp, Bulgar ve Romenlerin istekleri yerine getirilecektir. Bu politikanın ana niteliği Avrupa etkisine ve Yunanistan'a duyulan kuşkuya dayanıyordu. Öbür Balkan devletlerinin de Yunanistanlaşması istenmiyordu ve İmparatorluğun güvenliği böyle bir politika izlenmesi ve ittifak sayesinde sağlanır diye düşünülüyordu. **II. Abdülhamit** ilk başarısızlığa rağmen 1907'de **Münir Paşa**'yı gizli bir görevle Belgrad ve Bükreş'e yolladı. Belgrad'da **Münir Paşa** ümit veren bir havayla karşılaştı. Ama Romanya Kralı; Avusturya-Macaristan'ın böyle bir paktı hoş karşılamayacağını bildirmekle yetindi. Paşa'nın Paris'te görüştüğü Yunan Kralı ise bazı koşullar öne sürdü. Makedonya'daki Bulgar çetelerinin faaliyetinin önlenmesi (ama Yunanistan'ın kendisi de bölgede çeteciliğe faaliyetlerini örgütlüyordu); Girit sorununun çözümü ve Osmanlı demiryollarının Yenişehir-Larissa'ya kadar uzatılması... İlk iki koşulun yerine getirilmesi mümkün değildi. Bu sefer Yunanistan da ittifak için düşünülmüştü ama girişim gene başarısızlıkla sonuçlandı.

1908'de meşrutiyet ilan edildiğinde, devrimi yapan grubun ortak bir özelliği vardı. Hemen hepsi Balkanların siyasal-kültürel ortamında yetişmişlerdi. Balkanlardaki Osmanlı uyruklarının kardeşliği iç politikadaki sloganlarıydı ve Balkan ulusları arasında yakınlık kurmak onlar için dış politika alanında bir manevra olmaktan çok, ideolojilerinde yeri olan bir amaçtı. Ama olayların gelişimi **İttihad ve Terakki** iktidarını başlangıçtaki ideal ve özlemlerinin tamamen tersi bir yola itti. Balkan ulusları imparatorlukta zaten kopmuşlardı. İmparatorluğun son on yılında Rumeli'nin son parçalarını da kopardılar. Bir Balkan ittifakı da kuruldu; ama Osmanlı'ya karşı. Balkan savaşı sonunda Balkanlılar birbirlerine düştükleri gibi, I. Dünya Savaşı'na büyük devletlerin peşine takılarak girdiler ve birbirleriyle olan hesaplaşmalarını sürdürdüler. Savaş bittikten sonra da kozlar paylaşılamamıştı. Kısacası 1920 ve 1930'lar Balkanlar için huzurlu yıllar değildi. Yeni Türkiye ise kendisine galiplerin dikte ettiği ağır şartları kabullenmemiş ve haklarını savaşla elde etmişti. Şimdi tarih intikamcı hiçbir emeli olmayan bu yeni devleti Balkanlarda barış ve ittifakın kurulmasında görevlendirecekti.

1926'dan sonra Türkiye, dış politikasında kuzeyde Sovyetler Birliği ile iyi ilişkilerini sürdürmeye devam ettiği gibi, Yakın Doğu ve Balkan devletleriyle de ittifaklar politikası yoluna girdi.

18 Temmuz 1932'de Türkiye **Milletler Cemiyeti**'ne alındı. Üyelik teklifini yapan Yunanistan'dı. Türkiye Balkanlarda sorunları olan tek ülkeyle de iyi ilişkiler dönemine girmişti. Bulgaristan'la ise genç Cumhuriyetin daha Kurtuluş Savaşı sırasında iyi ilişkiler Kurduğu görülüyor. Bulgaristan kendisine dikte edilen **Neuilly** barış antlaşmasının ağır koşullarına ve yasaklamalarına rağmen Anadolu'daki direnişi desteklıyordu. Anadolu hükümetinin Trakya kıtalarına destek gösterdiği gibi, kaçak silâh yardımı yapıyordu. **Stanbuliski**'nin çiftçi hükümeti Ankara'ya galip devletlerin denetimden gizli olarak gözlemci elçi de göndermişti. Kurtuluş Savaşı kazanıldığı gün **Stanbuliski** bunu kutladı ve Bulgarların da aynı örneği izleyip **Neuilly** hükümlerini kaldıracakları günün yakın olduğunu söyledi. Stanbuliski ile yeni Türkiye devleti arasındaki ilişkiler 1923'ten sonra da devam etti.

Atatürk'ün Balkan Paktı'nın gerçekleştirilmesinde, günlük politik endişelerin dışında geleceğe yönelik bir beraberliği özleyen ve buna gayret eden bir devlet başkanı olarak hareket ettiğine şüphe yoktur. Bir lider olarak Balkan Paktı'na sadece ülkenin güvenliği ve komşu devletlerle olan diplomatik ilişkileri berkitmek açısından bakmadığı anlaşılıyor. Cumhuriyet döneminin ilk yönetici kuşağında egemen olan özelliğe o da sahipti. Selanik'te doğmuş; Manastır'da okumuş; Balkanların ateş ve barut sınavından geçtiği günleri yaşamıştı.

Kurtuluş Savaşındaki **"düşman"** devlet adamı **Venizelos** 1930'da Türkiye'ye resmi ziyaretini yaptı ve hararetle karşılandı. Dönüşte Yunan muhalefetinin şiddetli eleştirilerine şöyle cevap veriyordu: **"Muhalefet beni Küçük Asya'daki Yunan ordusunun kurbanlarını unutmak ve Ankara'yı ziyaret etmekle suçluyor. Seyahatim sırasında geçtiğim Anadolu yaylası savaşın izlerini halen taşıyordu. Türkiye buna rağmen dostluk isteğini belirtmişse, bu ne için olanları unutmayalım."** (**Atatürk'ün Milli Dış Politikası** C. II, belge 20, s. 185 vd. Atina elçimizin raporundan) Venizelos Balkan Paktı'nın imzasından bir ay önce, Atatürk'ü Nobel Barış Komitesi'ne ödül için aday olarak önerdi.

1933 yılını İstanbul ve Ankara, Balkanlar, Yakın Doğu ve Orta Avrupa ülkelerinden gelen bakımdarlar, başbakanlar ve dışişleri bakanlarını misafir etmekle geçirdi. Basında her gün ya Macaristan başbakanı, ya Yugoslavya kralı selamlanıyor, uluslar arasındaki tarihi ilişkiler ve kardeşlikle ilgili sayfalar dolusu yazı ve makaleler yer alıyordu. 23 Eylül 1933'te Türkiye-Bulgaristan tarafsızlık ve saldırmazlık antlaşması uzatıldı. 4 ekimde Yugoslavya Kralı **Alexander** İstanbul'a geldi ve 17 ekimde iki ülke arasında bir dostluk anlaşması imzalandı. Aynı gün Romanya ile de böyle bir antlaşma yapıldı. 18 ekimde bir Sovyet filosu İstanbul'u ziyaret etti, 23 ekimde Macar başvekili **Gömbös** ve dışbakan **Kania** geldiler. Ertesi gün Macarlarla varolan saldırmazlık antlaşması uzatıldı. Aynı gün-

Paktı vardı

lerde 10. yıl törenleri için **Voroşilov**'un başında bulunduğu ve **Bubnov, Budyeni, Krivanovski** gibi önde gelenlerin bulunduğu bir Sovyet delegasyonu uzun Türkiye ziyaretine başladı. Sovyetler 4 savaş uçağı hediye ettiler ve General **İlin** hava kuvvetlerini ziyaret etti. Bu sıralarda Türk-Alman dış ticaret istatistiklerie de yüksek rakamlara ulaşmıştı. Türkiye bağımsız ve çok taraflı bir savunma ve dış ticaret politikası izliyordu. **Mussolini**'nin; İtalya'nın tarihi emellerini **Asya** ve Afrika olarak belirleyen saldırgan nutkuna, Türkiye Gelibolu'daki anma törenleriyle cevap verdi. İngiltere ile ittifak ve 7 Kasım 1935'te Sovyetlerle uzatılan antlaşma bunu izledi.

Balkan Paktı'nın imzasından sonra Türk-Yunan ilişkileri alışılmış bir dostluk havasının ötesinde romantik bir görünüm taşıyordu. Örneğin, Türkiye kendi milletvekillerine verilen bir hakkı, demiryolları ve denizyollarında indirimli seyahati Yunan parlamenterlerine de verdi. Yalnız bu yakınlık o dönemin Yunan yöneticilerinin ideolojisi için söz konusu değildi.

Bulgaristan ve Arnavutluk Balkan Paktı'nın dışında kalmışlardı. Arnavutluk'un komşularıyla çözülmesi güç toprak sorunları vardı. Bu sorun bir bakıma Arnavutluk'un İtalyan etkisine girmesine de neden oldu. Bulgaristan ise I. Dünya Savaşı galiplerinin yağmasına uğramış, Makedonya, Batı Trakya ve Dobruca'da önemli toprak kayıpları olmuştu. Hiçbir parti, hiçbir zümre **Neuilly** barışının koşullarına boyun eğmeye devam etmek niyetinde değildi. Bulgaristan, Balkanlarda durumun kendi lehine düzeltilmesini talep eden revizyonist bir politika izliyordu ve doğudaki komşusu Türkiye dışında hiçbir Balkan ülkesi ile iyi ilişkiler kurması bu nedenle mümkün değildi. Bulgaristan'ın iç ve dış politikasındaki her sorun eninde sonunda **Neuilly** barışına bağlanıyordu ve hiçbir Bulgar hükümeti bu havanın dışına çıkacak durumda değildi. Bulgarlar Balkan Paktı'nın kendilerini önlemeye yönelik bir bağlaşma olduğu kanısındaydılar ve galiba onların bu kanısını değiştirebilecek durumdaki tek pakt üyesi de Türkiye idi. Nitekim ön planda Türkiye'nin girişimiyle, Balkan Paktı'nın Bulgaristan ve Arnavutluk'a karşı olamayacağı ve pakt üyeliğinin onlara her zaman açık olduğu paktın metninde ifade edildi.

Balkan Paktı metnine göre; Türkiye, Yugoslavya, Romanya ve Yunanistan karşılıklı olarak sınırlarının güvenliği konusunda birbirlerine garanti veriyorlardı. Balkan Paktı'nın üyesi olmayan diğer Balkan ülkeleriyle herhangi bir pakt üyesi arasında doğacak gerilimden veya kurulacak iyi ilişkilerden üyeler birbirini haberdar etmekle yükümlüydüler. Böylece pakt dışındaki Balkan ülkeleri; üyelerden herhangi birinin saldırı niyetine veya kendisinden diğerlerine karşı faydalanılma girişimine karşı korunmuş oluyordu. Son bir nokta da daha önceki bazı olumsuz deneyimlerden ileri gelen bir hükümdü. Paktın parafından sonra, devletlerin ulusal organlarının geciktirmeden onayı isteniyordu. (TBMM bu yükümlülüğü 6 Mart 1934'de yerine getirdi.)

İtalya Balkan Paktı'ndan rahatsızdı ve pakt dışında kalan Balkan ülkelerine yönelik bir politika izlemeye başladı. Arnavutluk'ta zaten etkindi. Bulgaristan'la ilişkilerini güçlendirdi. Bulgar kralı bir İtalyan prensesle evlenmişti. Bu olay yakınlaşmanın görünüşteki nedeniydi. Ama İtalya'nın diğer pakt üyesi Balkan ülkelerini de bu tür yakınlaşma girişimlerinin dışında bıraktığı söylenemez. Türkiye ve Yugoslavya ile hasım durumda idi. (Yugoslavya'da hatta Hırvatlarınki gibi ayrılıkçı hareketleri desteklediklerini belirtelim.) Ama Yunanistan'la durumun aynı olduğu söylenemez. Yunanistan daha ilk anda Balkan Paktı nedeniyle İtalya'nın hışmına uğramaktan çekiniyordu. Çekinen sadece iktidarın dış politika çevreleri değildi. Muhalefet bu konuda iktadardan daha telâşlıydı. Paktın mimarlarından olan **Venizelos;** hükümetin paktın hükümlerini ve izlediği politikayı güdeliğini ve daha açıklayıcı davranması gerektiğini söyledi. Atina'daki elçilikleri gezerek bu konuda bilgi edinme gayretindeydi. Çekinmesinin nedeni açıktı; İtalya.. Onun bu davranışı anti-İtalyan tutumlu Türk basınında eleştirisi konusu oldu. Daha 13 Ocak 1934'te Dışişleri Bakanı **Maximos** Roma'ya gitmiş ve Balkan Paktı konusunda **Mussolini**'ye güvence vermişti. Üstelik Yunan parlamentosu paktı onaylarken belgeye koyduğu bir çekince ile, pakt yüzünden İtalya'ya karşı bir birleşmenin söz konusu olmadığını diğer imzacılara da bildirmişti. (İ. Soysal, **Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları,** s. 447). Türk basını Yunanistan'ın bu tutumunu herhalde hoş karşılamıyordu, ama eleştirileri Yunan Dışişleri Bakanı **Maximos**'un daha pakt imzalanmadan Roma'ya yapacağı ziyareti öğrenmiş ve Belgrad'taki Türk elçisini çağırarak kendisine Atina'dan gelen telgrafı okumuştu. (16 Aralık 1933). Kral **Alexander** elçimize; **"Bay Maximos Roma'da Mussolini'ye Yugoslavlardan yakınacak, biz ise büyük devletlerin saldırısına karşı birlikte bir anlaşma imzalamak üzereyiz,"** sözlerine devamla, **"ben geçen sefer Atina'dan önce İstanbul'a uğradım ve hep öyle yapacağım"** dedi. **(Atatürk'ün Milli Dış Politikası** C. II. Belgrat'tan 16-XVI-933 tarihli rapor s. 233 vd.) Açıkçası Yugoslavya, ortak düşman İtalya'ya karşı gerçek müttefik olarak Türkiye'yi görüyordu.

Türkiye Balkanlarda İtalya'ya karşı bir politika izlemekteydi. Ankara Arnavutluk'un İtalya etkisinden çıkıp pakta kazanılması için çalışmaktaydı. Bilindiği üzere Arnavutluk Cumhurbaşkanı olan **Ahmed Zogu** kendini kral ilan ettikten sonra, Türkiye bu olayı şiddetle kınamış ve Arnavutluk ile ilişkiler uzun bir süre kesilmişti. 1934'te ilişkiler yeniden kuruldu ve Tirana'ya elçi olarak atanan **Ruşen Eşref** (Ünaydın)'e **Atatürk** şu talimatı verdi; **"Arnavutluk pakta girmedi, ama biz onu paktın doğal üyesi olarak görüyoruz... İtalya hiçbir çevre ve grupta övülmeyecek hatta** langage politique**'le olsa bile, faşizmin başarıları, ilginç bir ideoloji olduğu gibi sözlere** muhalefetteki **Venizelos**'a yöneltmek, ilişkiler açısından daha az sakıncalıydı; **"Bu işlere karışmak Bay Venizelos'un vazifesi değildir'** diye yazılıyordu, CHP organı **Hakimiyeti Milliye'de**.. (3 Mart 1934). Türk dış politikası bu dönemde müttefik Yunanistan'a her zaman Bulgaristan'ın yalnız bırakılmaması ve İtalya'nın yanına itilmemesi gerektiğini telkin ediyordu. Ekim 1937'de Ankara'yı ziyaret eden Başbakan **Metaxas**'a Atatürk; **"Bulgarları tanırım, çalışkan, ciddi bir halktır. Onları ümitsizliğe itmeyelim, kendilerinden çekiniyorsanız, sınırlarımızı tahkim edebiliriz; ama onlarla mutluka anlaşmalıyız"** diyordu. Bu politika başarıya ulaştı ve 1938'de Bulgaristan pakt üyeleriyle anlaştı.

İMZA TÖRENİ — Türih 9 Şubat 1934. Dört Balkan devletinin dışişleri bakanları aynı masanın etrafında toplanmış, aynı metni imzalıyorlar. Bu, Balkan Paktı'dır. Fotoğrafta soldan sağa Maksimos (Yunanistan), Tevfik Rüştü Aras (Türkiye), N. Titulescu (Romanya) ve B. Yevtiç (Yugoslavya).

İTALYA'YA KARŞI TÜRKİYE VE YUGOSLAVYA

Balkan Paktı'nın iki üyesi Yugoslavya ve Türkiye ise faşist İtalya'nın saldırgın eğilimlerine ciddi bir biçimde karşı çıkmışlar ve diğer pakt üyelerinin tersine bu konuda yakın bir işbirliğine girişmişlerdi. Yugoslav Kralı **karşı soğuk davranılacak"** (B. Şimşir, "Atatürk'ten Ruşen Eşref'e Yönerge," **A.Ş. Esmer Armağanı,** s. 311-314)

Birinci Dünya Savaşı Avusturya-Macaristan, Osmanlı ve Alman imparatorluklarının yıkımıyla sona erdi. Sovyetler Balkanlarda etkin değillerdi. Balkanların jandarması olma görevini Fransa üstlenmişti. Ancak Fransa'nın 1930'larda İtalya'ya karşı Balkanları bir yem olarak kullandığı açıktı. Balkan Paktı hiçbir şey yaramasa bile; Balkanlıların Balkanların asıl sahipleri olduğunu, hâlâ 19. yüzyılın büyük devlet politikasını gütmek isteyenlere hatırlatmıştır.

PAKTIN SONU

7 Eylül 1940'da Almanların baskısı sonucu Romanya **Craiova** antlaşmasını imzalayarak, güney Dobruca'yı Bulgaristan'a geri verdi. Balkan Paktı Romanya'ya bu anda hiç yardımcı olamadı. Ama ekim 1940'ta İtalya Yunanistan'a saldırınca, Yunanistan'ın kuzey ve doğu sınırları için gerekli güvenceyi Türkiye verdi. Böylece Yunanistan vargücüyle İtalyan istila ordularıyla çarpışabildi ve saldırıyı durdurdu. Ne var ki nisan 1941'de Almanlar Yugoslovya'yı ortadan kaldırdılar ve ardından da Yunanistan'ı işgal ettiler. Balkan Paktı'nın bu tarihte artık sona erdiğini söylemek yanlış olmaz. (İ. Soysal, s. 452-453).

Balkan Paktı küçük devletlerin, büyüklere varlıklarını duyurduğu bir bağlaşmaydı.

Paktın amaçlarından olan; iktisadi işbirliği ve başarılı yardımlaşma söz konusu olamadı. Hatta ön planda ele alınan askeri işbirliğinin gerçekleştirildiğini söylemek daha da zordur. Bu alanda törensel ziyaretler ve göstermelik toplantıların ötesinde pek birşey yapılamadı. Hepsinden daha yazık olan, kültürel işbirliği konusundaki tasarılardı. Atina'da Türk araştırmaları enstitüsü, veya Ankara'da Balkan-Slav araştırmaları merkezi gibi kuruluşlar hiçbir zaman görümedi. Anadolu kazılarında yetenekli Türk meslektaşlarıyla çalışan Yunanlı arkeologlara veya Trakya'da, Trak buluntularını birlikte inceleyen Bulgar arkeologlara hiç rastlanmadı. Birbirlerinin üniversitelerinde mübadele ile gelen veya karşılıklı burslarla öğreten, öğrenen Balkanlı profesör ve öğrencilere rastlanmadı.

Balkan ülkelerinin dil ve kültürleri gene bir-birlerine kapalı kaldı. Bütün bu kusurlara rağmen Balkan Paktı, bu bölgenin tarihinde görülmedik bir kardeşlik romantizminin ifadesidir ve ileriye dönük güçlü yönü budur.

Pakt imzalanmadan önce 7 Kasım 1933'te Selanik'teki 4. Balkan Kongresine gönderdiği telgrafta **"Atatürk; "Balkanlılar kardeştir, hepsi aynı yeden gelmiştir"** diyerek bu yakınlığı adeta yeni bir ulusçuluk biçiminde dile getiriyordu.

Balkan Paktı Balkanlarda göreli olarak demokrat rejimlerin, en azından ulusçu ve bağımsızlıkçı rejimlerin yaşadığı yılların ürünüydü. Ufukta Nazi Almanyası belirip, Alman kuklası darbeci rejimler işbaşına geçtikçe pakt anlamını ve önemini kaybetmeye başlamıştı. Bununla birlikte Balkan Paktı, Balkanlıların küçük hesapların ötesinde beraber olma isteklerinin ilk belgesidir ve tarihi anlamı budur. 1930'ların Türkiye'si bu paktın gerçekleşmesinde ve devamında bu ruh ve anlayışa sahip olduğu için etkin olmuştu.

Sergio Leone İtalyan sinemasına 16 yaşındayken yönetmen olan babası Roberto Roberti'nin aracılığıyla girdiğini söyleyor. Leone 1950'lerе kadar oyunculuk, senaryo yazarlığı ve 60 filmde reji asistanlığı yaptı. Kendi ismiyle yönetmenlik yaptığı ilk film "Rodos Heykeli"dir. Artık posası çıkmış Amerikan westernlerinin karşısına 1965'te "Birkaç Dolar İçin"le yeni bir türü çıkardı: "Spagetti western". "Batıda Kan Var"da estetiği yakalayan Leone'nin spagetti western türü 1968'de doruk noktasına eriştі. 1971'de "Yabandan Gelen Adam"ı çevirene kadar sadece bir yapımcı olarak çalıştı. Gene yıllar süren hazırlık çalışmaları, Amerikalı meslektaşlarıyla girdiği çatışmaları geride bırakıp bir yıldan uzun süren ve 40 milyon dolara mal olan "Bir Zamanlar Amerika"yı tamamlamasıyla "yeni dünya üçlemesini" sona erdirdi. Leone ve 5 senaristi, 4 saatlik filmlerinde dostluğun ve ihanetin melodramını anlatıyorlar. Robert de Niro, James Woods ve Elizabeth McGovern'in başrollerini oynadıkları "Bir Zamanlar Amerika" (asıl adı "Bir Zamanlar Amerika'da" ama Türkiye'de "... Amerika" diye gösterildi) filminin yönetmeniyle "Spiegel" dergisinin yaptığı görüşmeyi aktarıyoruz.

— Bay Leone, İtalyan western filmlerinin uzmanı 13 yıllık bir aradan sonra yeniden seyircilerinin karşısına çıktı. Ama filmi bu sefer bir western değil de...

LEONE — Mafya üzerine bir masal; 1920'lerden 60'lı yılların sonuna Amerikan yeraltı dünyasının anlatımı. "Bir zamanlar Amerika", yetişkinler için birer masal niteliğinde olan diğer filmlerim gibi; bir masal, bir fabl. Film Amerika'da yasadışı işlere giren iki gangster Max ve Noodles arasındaki dostluğu epik biçimde tasvir ediyor.

— Masal niteliğinde olan nedir? Bronx'ta daha çocukken gangsterliğe başlayan Noodles ve Max bütün diğer western kahramanlarımız gibi oldukça vahşiler. Yumruk yumruğa dövüşüyorlar, ateş ediyorlar ve kadınların ırzına geçiyorlar.

LEONE — Yeni filmimde de zorbalığı içeren fantezilerden, mitten yola çıkıyorum. Bu antik çağda da böyle değil miydi? Homer en iyi western hikâyelerini yazmamış mıydı? Kahramanları Aşil, Hektor, Agamemnon dünün kovboy ve şerifleri değil mi? Onlar evsiz barksız, bireyci, anarşist kahramanlardı. Bu filmlerimde kullandığım bir motifdir ve filmlerimin diğerlerininkine oranla zamana neden daha uzun süre karşı koyabildiğini açıklayabilir. Filmlerim fabl diyarında dolaşır, kendilerini yaratan çağın ve modanın dışındadır.

— Bu durumda tek kahramanınız, 33 yılın ardından çocukluğunu ve gençliğini geçirdiği yerlere dönen Noodles değildi.

LEONE — Filmimin baş aktörü, zaman. Durumları ve insanları, bazen istenenin aksine değiştiren zaman. İnsanlar yaşamın gidişi içinde şekil değiştiriyorlar. Zaman onların geçmişte sahip oldukları konumu tam tersine çeviriyor. Noodles'in arkadaşı ve rakibi olan Max yaşamına bir bireyci olarak başladı ama sonuçta düzene uydu. Sadece güçlülerin kazanmasına izin veren yasaların gücüne teslim oldu.

— "Bir Zamanlar Amerika" sizi 13 yıl boyunca uğraştırdı. Bu kadar uzun sürmesinin nedeni nedir?

LEONE — Bir sürü aksilikler vardı. Önce 1966 yılından başlayalım. O sırada **"İyi, Kötü ve Çirkin"**i tamamlamış, artık western çevirmemeye karar vermiştim. Bambaşka bir film yapmak istiyordum. Daha o sıralarda "Bir Zamanlar Amerika"ya ilişkin tasarılarım vardı. Amerikalı yapımcılarla görüştüm. Ama her zaman olduğu gibi, mali başarıları onları şımartmıştı ve benden aynı şeyi bir kez daha tekrarlamamı bekliyorlardı. Zamanın elverişli olmadığını anladım ve "Batıda Kan Var"ı çevirmeye karar verdim.

— Yani yeni bir western ve bunu 1971'de "Yabandan Gelen Adam" izledi.

LEONE — Evet. Üçünü birbirine bağlı olarak düşünüyordum. "Batıda Kan Var"la başlayacak, "Yabandan Gelen Adam" ile devam edecek ve "Bir Zamanlar Amerika" ile sona erecekti. Amerika'nın üç önemli dönemi, ilk sınır savaşları, Meksika devrimi ve 1920-60 arasında Amerika düşünün sona ermesi.

— İnsanın size Amerikan tarihçisi diyeceği geliyor.

LEONE — Yanlış. Üzerimde büyük etkiler yapan İtalyan yeni-gerçekçi okulundan geldiğim için, bir rejisör olarak daima gerçek anlamdaki filmin fantezi filmi olduğuna inanmışımdır.

— Bütün güçlüklere karşın sizi "Bir Zamanlar Amerika"yı çevirmekten alıkoyamayan şey neydi?

LEONE — "The Hoods (Serseriler)" isimli kitabı okuduğumda adeta büyülenmiştim. Bu nedenle, kitabın yazarı olan Harry Grey'le tanışmak istiyordum. Onunla tanıştığımda kitabına daha fazla bağlandım.

— Neden?

LEONE — Yazarın hayat hikâyesi beni etkilemişti. Grey, filmimdeki Noodles'i andıran bir tipti ve Sing Sing hapishanesindeyken yaşamını ses bantlarına kaydetmişti. Bu, yaşamının bir hikâye olamayacak kadar değersiz olduğunun farkında olan, küçük bir gangsterin hayat hikâyesiydi. Grey bu nedenle hikâyesini kendi başına yazmıştı.

— Sizin açınızdan değer taşıyan sadece bu olmamalı.

LEONE — Grey bir başka gerçeğin daha farkındaydı. Amerika'da insanlar unutulur, silikleşir, tıpkı kuru bir süngerin ıslak bir cam üzerinde gezinmesi gibi. Grey çocukluğunun yasadışı işlerini olduğu gibi ve gerçekçi bir gözle anlatmıştı. Ama çocukluğundan gençliğine geçtiğinde, tanımlamaları belirsizleşiyordu. Belki bu belirsizlik, bu süre içinde gerçekleştirdiği eylemlerin üzerinden fazla zaman geçmemiş olmasından kaynaklanıyordu. Grey, belirsizliği sanatsal manevralarla kapatmaya çalışmıştı. Hikâyesi Holywood filmlerinin bütün iyi ve kötü yanlarını kendisinde barındırıyordu. O zaman efsanesinin gerçekliği aştığını kavradım.

— Bir İtalyan olan Sergio Leone, neden durmadan Amerikalılara ilişkin konuların üzerine atlıyor?

LEONE — Ben, benim Amerika'mın, beni bu denli etkileyen Amerika'nın hikâyesini anlatmak istiyorum.

— Ne gibi?

LEONE — Amerika ilk önce edebiyatıyla büyüledi beni. Hemingway, Faulkner, Scott Fitzgerald, Dos Passos ve Hammet gibi büyük yazarlar beni etkiledi. 30'lu yıllarda Amerikan edebiyatı ve sineması beni etkilemek zorundaydı, çünkü bizde o sıralarda bunların her ikisini de yasaklamış olan faşizm vardı. Bu nedenle Amerikan kitap ve filmleri benim için birer özlem kaynağı oldular. Benim neslim kendini Amerikan efsanesinin büyüsünden koparamadı.

— Genç nesil, her şeyden önce Vietnam savaşını eleştiren nesil, bu noktada sizinle birlik içinde olmayabilir. Filmlerinizde zamanın eleştirisi açısından bir ifade eksikliği yok mu?

LEONE — Hayır, bir kez daha hayır. Filmlerimin politik ifadeleri, politik film olarak nitelendirilen filmlerdekinden daha geçerlidir. Politikanın eğlence içinde, sezdirmeden verilmesi gerektiğine inanıyorum. Seyirciler bununla topa tutulmamalıdırlar.

— "Bir Zamanlar Amerika"daki politik ifade neydi?

LEONE — Filmimde Mafya tarafından kendisine işkence yapılan ve Noodles'le Max'ın serbest bıraktıkları genç sendikacı tipi aslında gerçek hayattan alınmıştı. Bu Jimmy Hoffa adındaki Amerikalı bir sendikacıydı. Bütün genç insanlar gibi mesleğinin başlangıcında temiz ve namusluydu. Daha sonra zaman onu da etkiledi. Yaşam onların ahlâkını bozdu, içlerinden bazıları katil olanı dek.

— Bu, filminizin ana motiflerinden birini oluşturuyor. Dost olan Max ve Noodles da sonunda bu nedenle ayrılmışlardı.

LEONE — Evet. Max başlangıçta namuslu ve bağımsızdı. "Patronlar hoşuma gitmiyor" diyordu, az kalsın bağımsızlığı yüzünden vurulacaktı. Daha sonra düzene uyarak Mafyaya girdi. Sonuna kadar anarşist olarak kalan tek kişi Noodles oldu.

— En sonunda, "Bir Zamanlar Amerika"da kadınları keşfettiniz. Yanılıyor muyuz? Noodles'in büyük aşkı Deborah'la, ilk olarak bir kadına önemli bir rol yüklediniz.

LEONE — Kadınları birer nesne gibi gösteren Holywood filmlerinden daima nefret etmişimdir. Western filmlerinde kahraman giderken daima pencerede durur ve el sallarlar. Bence bunlar yanlış görüntüler. Kadın eylemin merkezi ve itici gücü olmalıdır.

— Ama ilk western filmlerinizde kadınlar sadece kenarda görünüyorlardı.

LEONE — Evet. İlk olarak "Batıda Kan Var"da bir kadın merkezde bir tipi canlandırdı. Bu Claudia Cardinale idi ve bütün olaylar onun çevresinde dönüyordu. Cardinale'in canlandırdığı fahişe, önce erkeğinin katillerini, sonra da onun intikamcılarını sevmişti. Önceki filmlerimin kahramanları, yalnız olan katillerdi. Hayatta kalmaya çalışıyorlardı ve aşka ayıracak zamanları yoktu.

— Deborah soğuk bir kişiliğe sahip. Bütün duygularından mesleği ve hırsı nedeniyle fedakârlık yapıyor. Neden böyle uç bir kişilik seçtiniz?

LEONE — Daha küçük bir kızken erkek kardeşine şöyle diyor: "Ne senin, ne de babam için çalışacağım. Büyük bir artist olmak istiyorum." Bir dansçı ve artist olarak elde ettiği başarı bütün duygularını silip süpürdü ve içindeki sevgiyi öldürdü.

— Kadınlara biraz olumsuz bir gözle bakmıyor musunuz?

LEONE — Deborah'ın kişiliğinde hırslı artistler tanımlanmıştır. Her kişisel mutluluk, mesleğinden fedakârlık yapmak demektir. Artistler böyledir.

— Robert De Niro'nun, böyle bir yaratığa sahip olmamış Noodles'in genç, erişkin yaşlılık rolünü kaldıramayacağını mı düşünüyorsunuz?

LEONE — De Niro bir artist değildir. O bir bukalemundur. Kendisi olmayı tamamen bıraktığına inanmadıkça, yeni rolünün havasına tamamen girmedikçe tek bir sahne çevirmez. Marlon Brando'nun bir zamanlar onun hakkında söylediklerine katılıyorum. Brando, **"O dünyanın en iyi oyuncusu. Sevindirici olan, bunu kendisinin bilmemesi"** demişti.

— Max ve Noodles'i Bronx'da küçük birer şef olarak gösterdiğiniz sahnelerdeki çocuklar burada yeni De Niro'ların bittiğinin delili değil mi? Çocukları kullanmak güç olmadı mı?

LEONE — Çocukları kameranın önüne getirmeyi, geçmişte De Sica ile "Bisiklet Hırsızları" üzerine birlikte çalıştığım sırada elde ettim. De Sica çocukları büyük bir ifade gücüne yöneltmeyi en iyi başaran yönetmendi.

"Bir Zamanlar Amerika"da gangster Noodles: Robert de Niro ve (solda) bir zamanlar N[illegible]la

Sinema, TV'yi statlarda ye

İtalyan yönetmenin rüyası, 20 metreye 50 metrelik dev perdeler

Yaz[illegible] mahallesindeki çocuk çetesinin "2 numara"sı.

— Bir sürü genç yeteneği nasıl buldunuz?

LEONE — Başlangıçta bazı güçlükler oldu. Bu gençlerin sadece New Yorklu olmakla ve Bronx diyalektiyle konuşmakla kalmayıp İbraniceyi de becermeleri gerekiyordu. Daha sonrası çok kolay oldu. Çocuklarla uyum sağlandığında kendilerini seve seve kameraya bırakıyorlar. Film çevirirken sanki onların babası olmuştum.

— Amerika büyüsü dediğiniz şeyin arkasında asılında bazı hesaplar yok mu?

LEONE — Hayır. Amerika'ya her gelişimde yeniden etkileniyorum. Amerika beni etkiliyor, büyülüyor. Ama ona ne kadar fazla bağlanıyorsam, ondan çok çok uzakta olan eski bir Avrupalı olduğumu o kadar iyi anlıyorum.

— Noodles'in ismini Giovanni ve olayın geçtiği yeri de Sicilya olarak düşünebilir miyiz?

LEONE — Mutlaka düşünülebilir. "Bir Zamanlar Amerika"nın Amerikalıların fazla hoşa gitmeyişinin nedeni de bu. Filmde Avrupalı bir bakış açısı var.

— O zaman neden Napoli yeraltı dünyasına ilişkin, Camorra ya da Sicilya Mafyası üzerine bir film çevirmiyorsunuz?

LEONE — Bu durumda efsanenin parlaklığı, ihtişamı eksik olurdu. Bütün arka plan eksik olurdu. Ruslar, İrlandalılar, Yahudiler, Porto Rikolular, zenciler, Kızılderililer Amerika'dan başka bir yerde birarada bulunabilir mi? Amerikan yaşamını ilginç kılan bu karışımdır. İtalya'da sadece İtalyanlar vardır, o kadar. Almanya'da sadece Almanlar vardır.

— Leone bu sefer Amerikalıları neden pek fazla etkileyemedi?

LEONE — Yahudi Mafyasına dair hiçbir şey bilmek istemedikleri için. Senaryo üzerinde birlikte çalıştığımız sıralarda Norman Mailer bana "Böyle bir film yaptığına göre deli olmalısın" demişti.

— Filmi New York'ta, Florida'da, Montreal'de, Paris'te, Venedik'te ve Roma'da çevirdiniz. Neden bu kadar fazla mekân?

LEONE — Filmin geçtiği zamanın Amerikan mimari unsurlarını bulmak zorundaydık. Bugün Amerika'da 20'li yıllara ait pek az şey var. Venedik'de Lido'da çevirdim, çünkü mimari Long Island'ı andırıyordu. Paris'te Gare du Nord'da çevirdim, çünkü New York merkez istasyonu geçmişte bu gar örnek alınarak yapılmıştı.

LEONE — "Seyirci politika bombardımanına tutulmamalı."

— Ayrıca o yıllara ait birçok alan ve sokağın da benzerlerini kurdunuz değil mi?

LEONE — Brooklyn köprüsü gerçekti. Buna karşılık üç sokağın benzerlerini oluşturdum.

— Amerikan film dağıtım şirketi isteğinize karşı gelerek filmi kısaltılmış haliyle göstererime sundu. Bu nedenle mahkemeye başvurdunuz. Olaylar nasıl gelişti?

LEONE — Telif hakları en fazla Fransa'da korunduğu için, yapımcı Milchan'la Fransa'da bir anlaşma imzaladım. Ama Milchan daha sonra beni aldattı.

— Ne yönden?

LEONE — Anlaşma Fransa'da imzalandığı için, Amerika'da dağıtımcı şirkete karşı doğrudan dava açamıyordum. Şirketten ve Milchan'dan Fransa'da davacı olmak zorundaydım. Bu sırada film Amerika'da, kısaltılmış şekliyle çoktan gösterime girmişti.

— Niye yazar olarak doğrudan Amerika'da davacı olmadınız?

LEONE — Amerika'da telif hakkı diye bir şey yok. Yönetmenler sanki yapımcıların yanında çalışan birer memur ve yapımcı eseriyle istediğini yapıyor.

— Bir dağıtım şirketinin 4 saatlik bir film karşısında korkuya kapılması doğal değil mi?

LEONE — Başlangıçta hepimiz filmin iki bölüm halinde gösterileceği konusunda hemfikirdik. Film bu amaca uygun olarak hazırlanmıştı. Filmin bölümlendirilmesini tamamladığımda, dağıtım şirketi Amerika'da filmin ikinci bölümünün, birincisinin gösterilmesinden ancak üç ay sonra gösterime sunulabileceğine ilişkin bir karar olduğunu söyledi. Amerikalıların bu sözlerinden sonra filmi 50 dakika daha kısalttım. Daha fazlasını yapamazdım, bundan sonra yapılacak her kısaltma filmin içeriğine zarar verirdi.

— Amerikan dağıtım şirketi sizinle aynı görüşü paylaşmıyordu herhalde.

LEONE — Yaptıkları katliamdan başka bir şey değildi. Ama bozulan film daha sonra piyasadan çekildi. Bugün Amerika'da da uzun şekliyle gösteriliyor.

— Geç gelen bu başarıyı kime borçlusunuz?

LEONE — Filmi Cannes'da seyreden uluslararası basına.

— Sizin gibi, aynı zamanda bir yapımcı olan birisinin, böyle sorunlarla karşı karşıya kalmasını nasıl açıklarsınız?

LEONE — Ben sadece telif haklarının üzerinde durmuştum, bu arada insanın filmini dağıtımcıya kadar takip etmesi gerektiğini unutmuştum.

— Birçok İtalyan yönetmeni, Amerikalıların Avrupa sinemasına zarar verdiğini düşünürken, siz filmlerinizi Amerikan sermayesinden faydalanarak çeviriyorsunuz.

LEONE — ABD'de de Avrupa'da da sinemaya zarar veren televizyondur. Tam anlamıyla bir beyin yıkama aracı televizyon.

— Bunu neye dayanarak savunuyorsunuz?

LEONE — Dallas veya Hanedan gibi dizilere. Bu nedenle, üç televizyon dizisinin karmaşasından başka bir şey olmayan **"Sevme Zamanı"** gibi filmler 5 Oscar birden kazanabiliyor.

— Ama birçok Alman ve İtalyan meslektaşınız filmlerini ancak televizyonun katkılarıyla çevirebiliyor. Ancak bu yolla ayakta kalabiliyorlar.

LEONE — Bunu biliyorum. Ama bu yolla ayakta kalmak neye maloluyor? Bu, sinema sanatının sonuna yol açıyor. Bence, bu meslektaşlarımın televizyona doğru olan sinemayla karşı koymalıydılar. Televizyon dizilerine bağlanmamalıydılar. Bugün bütün ümidim gençlerde. Birçoklarından "Dallas"ı seyrettikleri için annelerine ve kızkardeşlerine kızdıklarını duydum. **"Aptal mısınız siz?"** deyip sinemaya gidiyorlarmış.

— Ama televizyonu hâlâ altedemediniz.

LEONE — Evet. Ama bugün bir dönüm noktasında bulunuyoruz. Televizyon küçük bir ekrana sahip, bu nedenle dar bir mekanda ve az kişiyle seyrediliyor. Buna karşılık sinemanın niteliği bambaşka. Ve sinema salonunun da doğru seçilmiş bir mekan olmadığına inanıyorum.

— Bu ne demek?

LEONE — Sinemanın gelecekte ancak bir yolla ayakta kalabileceğine inanıyorum: Yani tıpkı Rock konserlerindeki gibi büyük stadyumlarda da gösterilerek. 50'ye 20 metre genişliğinde bir perdenin karşısında 20 bin - 30 bin seyirci. Roma belediyesi birkaç yazdan beri bu tür gösteriler düzenliyor ve gösteriler gençler tarafından çok tutuluyor. Bu gelecek vaat eden bir şey.

— Son olarak, yeni filminizin adını söyler misiniz?

LEONE — Amerika ile hiçbir ilgisi olmayan iki proje üzerinde çalışıyorum. Biri Rusya'yı, diğeri Çin'i konu ediniyor. Şu anda birtakım politik güçlükler olması nedeniyle bunların üzerinde konuşmak istemiyorum.

(Çeviren: AYSIT GENÇ)

ecek

20-30 bin seyircili sinemalar

NADİR PAKSOY

Çok uzakta bir devletler mozaiği Pasifik adaları

Magellan'ın gemileri Güney Amerika'nın ucundaki, bugünkü kendi adını taşıyan boğazı geçerek İspanya kralı adına bir yıl önce başlattığı gezisi sürdürmekte. Nerede sonlanacağı bilinmeyen bir maviliğe doğru yelken açan yorgun ve aç gemiciler arasında tahta tozları ve fareler kapış kapış giderken, bir yandan da huzursuzluk son haddine varmaktaydı. Böylesi koşullar altında 1521'in ocak ayı içinde Filipinler'e ulaşılır. Sonsuz gibi görünen ufuk çizgisi aşılmıştır artık. Bir uçtan diğer uca 10 bin kilometreyi bulan bu su kütlesine Magellan **"Mar Pacifico-Sakin Deniz"** ismini verir; günümüzdeki deyişle Pasifik Okyanusu veya Büyük Okyanus... Ancak **"Mar Pacifico"** Magellan'a kendisini aşan ilk denizci unvanını verirken, karşılığında da yaşamını alacaktır. Ünlü kaptan, Filipinler'de reisini Hıristiyan yapmaya uğraştığı bir kabilenin savaşçılarınca oklanır.

Gerek Magellan'ı gerekse sonrakileri oralara iten nedenlerin başında, 16. yüzyıl Avrupa'sında etkin olan bir inanış gelmekteydi: Dünyanın güneyinde, kuzeydeki karaları dengeleyen geniş bir kıtanın varlığı düşüncesi... Latince **"Terra Australis-Güney Kıtası"** denen bu topraklara ulaşma dürtüsü yüzlerce deniz serüvenine ilham kaynağı olacaktı **(Avustralya'ya bu isim de aranılan kıtanın o olduğu sanılarak konulmuş).**

Yaklaşık iki yüz yıl süren seferlerin sonunda **"hayal kıta"** hiçbir zaman bulunamadı, ama batı dünyası Pasifik'te var olan yüzlerce ilginç adayı, insanlarını ve kültürlerini tanıdı. Pasifik Okyanusu'na yelken açanların arasında İngiliz kaptan **James Cook**'un ayrı bir yeri olduğunu belirtmek gerek. 1770'lerde üst üste yaptığı 3 ayrı sefer sonunda okyanusun bugünkü haritasını çıkartan kişi olmuştur ve onun gezileri sonucundadır ki Avrupa, artık **"Güney Kıtası"** sevdasından tamamen vazgeçer. Ancak bu **"sevdadan"** vazgeçmek, Pasifik'i terk etmek olmadı.

19. yüzyıla gelindiğinde, okyanus yavaş yavaş **"beyaz adamların"** uğrağı olmaya başlar. Çin'de Budistlerin dini törenler sırasında tütsü olarak kullandıkları sandalağacının bölgede bolca bulunduğunun öğrenilmesi, yeni bir ticaret alanı doğurmuşsa da 25-30 yıl içinde tüm sandalağacı ormanları yok edildiğinden, bununla uğraşanlar geriye çekilirken yerlerini Pasifik'in yeni konuklarına bırakırlar: Misyonerler... 19. yüzyıl biterken Pasifik'in büyük bir kısmı Hıristiyandır artık. Misyonerler yalnız Hıristiyanlığı değil kollarını da taşıdıklarından Katolikliğin, Anglikanlığın yanı sıra, çoğu o yıllarda Yeni Dünya'da ortaya çıkmış ve **Avrupa'da pek zemin bulamamış, "Dünyanın Yedinci Gününde Yaratıldığına İnananlar, 7th Day Adventist", "Mormonlar", "İsa'nın Kilisesi"** gibi birtakım garip mezhepler bile buralarda kendilerine taraftar toplar. Yerli halk, kilise, tek tanrı, kutsal kitap gibi kavramlarla beraber onların uzantısı olan okul, hastane gibi kuruluşlarla da ilk kez o sıralar tanışır. Şekten de olsa Hıristiyandan çok Hıristiyandırlar artık.

19. yüzyıl sonları okyanusa hüzünlü yağmurların yağdığı yıllardır. Yerli halkın "Karakuş" adını taktıkları koloni askerleri, Pasifik'in batısındaki adalardan topladıkları insanları çiftliklerde zorla çalıştırmak üzere Avustralya'ya götürmeye başlar. Aynı yöntemi Pasifik'in doğusunda da Güney Amerika'daki madenler için uygularlar.

20. yüzyılın ilk çeyreğinde Büyük Okyanus artık tamamen paylaşılmıştır. Suskun mavi pastadan aslan payını İngiltere ve Fransa alırken, öteki konuklar Avustralya, Yeni Zelanda ve hatta Almanya da kendilerine düşenle yetinirler. Hindistancevizlerinin süslediği göz alabildiğine uzanan kumsalların, mercanlarda kırılan köpüklerin, hiç kaybolmayan sıcak güneşin oluşturduğu bu egzotik dekor, 40'larda 2. Dünya Savaşı'nın yoğun muharebelerine, sonra da nükleer denemelere sahne olur.

Günümüzde Pasifik, mantar gibi çoğalan, bölge dışında yaşayanların çoğunlukla adını bile duymadıkları gerek alan, gerekse nüfus yönünden olduça küçük bağımsız ada veya adalar devletleriyle dolmakta. Pasifik; coğrafi ve kültürel konumuna göre 3 bölgeye ayrılıyor. Doğusu Polinezya (çok adalı), kuzeybatısı Mikronezya (ufak adalar), güneybatısı Malenezya (esmer adalar) adı verilen bu yüzlerce adaya insanların nereden ve nasıl gelip yerleştikleri sorusuna kesin bir yanıt getirilememekle beraber, uzmanlar bundan 5 bin yıl kadar önce Güneydoğu Asya'dan göç ettikleri görüşünde birleşmekte. **Polinezya,** Pasifik denince ilk akla gelebilen Tahiti, Hawai gibi adaların bulunduğu bölgedir. Açık esmer tenli, metal rengi düz saçlı insanları cana yakınlıklarıyla tanınır. Geniş bir bölümü, Fransız Polinezyası adı altında Fransa'nın denizaşırı toprağı sayılır. **Malenezya** ismi halkının fiziki görünümlerinden kaynaklanıyor. Malenezya ırkı orta boylu, siyah kıvırcık saçlı, koyu çukulata tenli, basık geniş burunlu ve kalın dudaklıdır. Bölgenin sosyal ve kültürel özellikleri çok ilginç. Toplumda kabile yapı ve ilişkileri hâlâ canlı. 3 milyona yakın insanın yaşadığı Malenezya adalarında konuşulan dil sayısı 1000 civarında. İngilizcenin yerel ağızda değişime uğramış bir türü — **Pidgin English**— ise Papua Yeni Gine, Solomonlar ve Vanuatu gibi Malenezya ülkelerinin resmi dili konumunda. **Mikronezya** yerlileri, çoğu 30-40 kilometrelik yüzlerce adaya dağılmış, kısa-orta boylu, düz esmer saçlı, hafif çekik gözlü görünümleriyle Filipinlileri andıran insanlar. 2. Dünya Savaşı sırasında Japonlarca istila edilen adalar, savaş

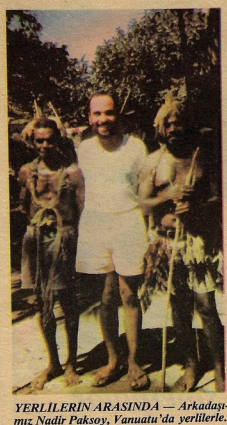

YERLİLERİN ARASINDA — Arkadaşımız Nadir Paksoy, Vanuatu'da yerlilerle.

Günümüzde Pasifik, mantar gibi çoğalan, bölge dışında yaşayanların çoğunlukla adını bile duymadıkları, gerek alan, gerekse nüfus yönünden oldukça küçük bağımsız ada veya adalar devletleriyle dolmakta.

Dünyadaki gelişmeler, Pasifik ülkelerini de örgütlenmeye ve dayanışmaya itmekte. Merkezi Fiji'nin başkenti Suva'da bulunan "Ekonomik Kalkınma İçin Güney Pasifik Bürosu" ve merkezi Yeni Kaledonya'nın başkenti Numea'da bulunan "Güney Pasifik Komisyonu" bu dayanışmanın önde gelen örgütleri.

sonrası **"Trust Territory of Pacific-Pasifik Güven Bölgesi"** adıyla ABD'nin denetimine girer. 1984 sonlarında şeklen son bulacak bu anlaşmanın ardından ortaya çıkan Belau, Mikronezya Federe Devletleri (Caroline Adaları), Marshall Adaları gibi devletçiklerde ABD'nin askeri varlığını bu kez, öngördüğü **"Serbest Birlik Anlaşması"** çerçevesinde de sürdürmesi söz konusu.

Papua Yeni Gine, alan ve nüfus bakımından okyanusun en büyük ülkesi. Adanın batısı Irian Jaya adıyla Endonezya'ya bağlı. Çoğu ilkel 700'e yakın kabilenin yaşadığı ülkenin kıyı kesimleri Avustralya'nın desteğinde üniversite de dahil olmak üzere belli bir değişime uğrarken, başkent Port Moresby'de gece sokağa çıkmanın —özellikle beyazlar için— cesaret işi olduğu söyleniyor. **Solomonlar, "Süleyman Adaları"** anlamına gelmekte. 16. yüzyılda, **"Pasifik'te bir yerlerde altından zengin topraklar bulunduğu"** şeklinde eski bir İnka efsanesinden yola çıkan İspanyol denizci Mendana'nın, ada sahillerinde parıldayan taş parçalarını uzaktan altın sanıp, "Hz. Süleyman kadar olduğu" sanısına kapılarak bu ismi verdiği anlatılır. **Vanuatu**, eski adı Yeni Hebridler olan, 1980'e kadar İngiltere ve Fransa tarafından ortaklaşa idare (condominium) edilen takımadalardır. Bu tarz yönetimin yeryüzündeki tek örneği oluşuyla ilgi toplamıştı. Bağımsızlık sırasında adaların birindeki oklu, yaylı bir ayrılıkçı hareket, böylesi görüntülere yabancı olan Pasifik'te şaşkınlık uyandırmış. Ülke ve adalarından bir tanesi ilginç bir dünya rekorunu da elinde tutuyor. 130 bin nüfuslu Vanuatu'da 120, adası 2000 km²'lik 18 bin nüfuslu Malekula'da (bu satırların yazarının bulunduğu) birbirinden farklı 30 ayrı dil konuşulmakta. **Yeni Kaledonya**, Fransa'nın denizaşırı toprağı sayılır. Dünya siyasi tarihine, Paris Komünü'nden sonra komüncülerin sürgüne gönderildiği ada olarak geçmiştir. Sosyalizm sözcüğünün pek bilinmediği, kullanılmadığı Pasifik'te, adanın bağımsızlığını savunanların başında **"Sosyalist Parti"**'nin yer alışı, **"komüncülerin sürgünde de boş durmadıkları"** şeklinde mecazi yoruma yol açıyor. **Fiji**, ekonomik ve sosyal yönden Pasifik'in en gelişmiş ülkesi sayılır. Nüfusunun yarıdan çoğunu geçen yüzyılda İngilizlerce tarlalarda çalıştırılmak üzere getirilen Hintlilerin torunları oluşturur. Bugün ticaretin önemli kısmını ellerinde tutmaları yerli halkla gizli bir sürtüşmeye yol açıyorsa da görünürde her iki toplum eşit koşullarda ve barış içinde yaşamakta. **Nauru**, 21 km²'lik 8 bin nüfuslu bir devletçik. Fosfat yatakları sayesinde kişi başına düşen yıllık gelir dikkate alındığında, 18 bin dolarla Kuveyt'i de geçerek **"dünyanın en zengin ülkesi"** sıfatını taşıyor. Halkın paraları harcayacak yer bulmada güçlük çekip sağa sola çarçur ettikleri, fazla abur cubur yemekten, iki adımlık yola bile lüks Japon arabalarıyla gittiklerinden olsa gerek, damar sertliği, şişmanlık, yüksek tansiyon gibi hastalıkların arttığı belirtilmekte. **Tahitili** kadınların güzelliği ve o zamanki toplumsal yapılarından kaynaklanan **"serbest"** davranışları nedeniyle buralara ilk gelen Avrupalı gemiciler adı **"cennet"**'e çıkmışsa da, yıllardır süren **"Tahiti'ye hücum"** sonucu **"cennet"**'ten pek eser kalmadığı söylenegelir. Doğrusu ABD yönetiminde olan **Batı Samoa** Adaları'nda milletvekillerini halk değil, köyleri üzerinde tartışılmaz bir geleneksel yetkiye sahip **"matai"** denen 10 bin kadar köy reisi seçer. **Tonga**, Pasifik'in yegâne krallığıdır. İnsanlarının iriliğiyle bölgede ün yapmıştır (Kral 4. Taufahau Tupou'nun 230 kg. olduğu söylenir). Ülkede, Hıristiyanlığın Methodist kilisesine sıkı sıkıya bağlılık nedeniyle pazar günü dinlenmek dışında herhangi bir işle uğraşmak yasaktır. Kitaplar, **Niue Adası** elektriğe ilk kez kavuştuğunda halkın **"Ne güzel şeymiş! Giderse bir daha gelmeyebilir"** endişesiyle birkaç gün düğmeleri kapatmaktan çekindiklerini yazıyor. **Pitcairn**, Okyanus'un belki de en ilginç öyküye sahip adası. 1935'te **Clark Gable**, 1962'de **Marlon Brando**'nun oynadığı **"Denizde İsyan"** filmine konu olan olayların geçtiği yer. 1790'da İngiliz Kraliyet Donanması'ndan Bounty gemisi, Pasifik'te seyrederken gemide isyan çıkar. İsyancılar kaptan ve subayları bir tahlisiye sandalına koyup okyanusun ortasına bırakırlar. Kendileri de gözden kaybolacak bir ada peşine düşer. Zira devrin İngiliz yasalarına göre donanmada isyanın sonu kayıtsız şartsız idamdır. Kaptan ve beraberindekiler inanılmaz bir yolculuktan sonra kurtulurlar. 8 isyancı, Tahitili 6 erkek ve 12 kadınla 5 km'lik Pitcairn adasına sığınıp gemiyi de yakarlar. 20 yıl sonra İngilizler bunların izini bulmuşlarsa da isyancılar affedilirler. İşte bugün, ara sıra ikmal gemisinin uğradığı bu adada yaşayan 65 kişi, o tarihte yerleşenlerin torunlarıdır ve ada erkeklerinin hemen hepsi isyanın elebaşısı **Christian Adam**'ın adını taşır. **Easter (Paskalya) Adası**'ndaki 10 metrelik 600 kadar dev heykel, antropologların ilgisini çekiyor. **"Kimler tarafından ve nasıl yapılmıştır?, "Hangi uygarlığın izleridir?"** Norveçli araştırıcı **Thor Hyerdahl**, **"Kon-tiki"** teorisiyle, Güney Amerika'dan sallarla gelen İnkalarla ilgili olabileceğini ileri sürerken, Daniken'in **"Tanrıların Arabaları"** işi uzaydan gelen yaratıklara bağlar! **Galapagoslar**, dev sürüngenlerin, kaplumbağaların, iguanaların yaşadığı efsanevi adalardır.

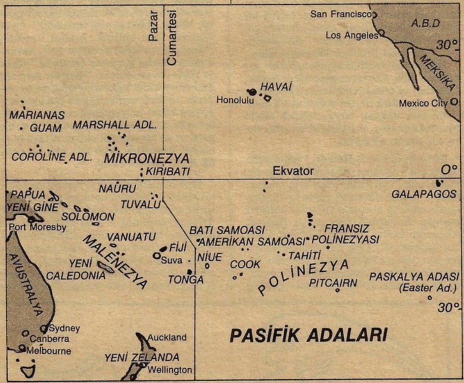

Adı İspanyolca **"kaplumbağa"** anlamına gelen adaların bu doğal hayvan örtüsü Darwin'in ünlü **"Türlerin Kökeni"** teorisine ışık tutmuştur.

Ekonomik ve kültürel yapı

14 milyonluk Avustralya ve 3.5 milyonluk Yeni Zelanda hesaba katılmazsa, Pasifik'in toplam nüfusu 4.8 milyon kadardır. Bunun 3 milyonunun da Papua Yeni Gine'de bulunduğu dikkate alınırsa, okyanusa dağılmış binlerce adada ancak 1.8 milyon insanın yaşadığı görülür. Uçsuz bucaksız bu maviliğe serpilmiş karaların toplam yüzölçümünün 97 bin km² olduğu (yukarıda sözü edilen üç ülke dışında) göz önüne alındığında adaların ummanda birer nokta oldukları daha da belirginleşir. Görünüşü büyük, aslı küçük bu bölgenin ekonomisi yerel tarım ürünlerine dayanıyor. En önemli geçim kaynağı **"kopra"** denilen, kurutulmuş hindistancevizi içi olup, yağından margarin ve sabunculukta yararlanılır. Ananas, muz, kakao, kahve ile yam, taro ve manyok gibi nişastadan zengin patatesgillerden kök sebzeler ana ürünler. Her evde bol bulunan domuz ve hindistancevizi, çiftliklerinde beslenen et sığırları dışında hayvancılık pek var sayılmaz. Balıkçılığın kıyı halkının yaşamında sınırlı bir yeri varsa da adalardaki küçük bakkal dükkânlarının raflarında Avustralya'dan, Japonya'dan ve hatta Fransa'dan ithal edilen balık konservelerine bolca rastlamak olası. Son zamanlarda, durumun önemini kavrayan bazı ülkeler, halka balık tutmasını öğretmek ve teşvik etmek amacıyla Kanada'dan balıkçı getirme yoluna da gidiyorlar.

Yerli halk, genelinde para hırsından uzak, saz kulübelerinde sakin ve yavaş bir yaşam sürüp, doğanın verdikleriyle yetinmeye çalışıyor. Tüm Pasifik ülkelerinde dış yardım hatırı sayılır boyutlara varmakta, hatta bazıları için **"Dış yardımsız ayakta durmaları olanaksızdır"** deniyor. Yardımsever ülkelerin başında Avustralya ilk sırayı alırken, **"bölgenin yeni ağabeyi"** sıfatını da üstlenmiş görünmekte. Turizm, Fiji ve Tahiti gibi bir iki ülke dışında oldukça kısıtlı. Sanayii, bir kolu küçük fabrika (Fiji ve Papuar Yeni Gine'de şeker, çimento ve kereste gibi) ile ufak tefek imalathaneden öteye geçemiyor. Pasifik'te yeraltı kaynakları yönünden üç ülkeden başka (Papua Yeni Gine'de bakır, Yeni Kaledonya'da nikel ve kobalt, Nauru'da fosfat) şanslı olan yok. Son yıllarda bazı araştırıcıların Fiji'de, hindistancevizi yağından taşıtlarda benzin yerine geçebilecek bir yakıt elde etmeyi başardıkları bildirilmekte. Ancak uygulama alanına aktarılabilirliği konusu pek aydınlığa kavuşmamış. İnsan duyunca ister istemez **"Ahh! Bir tutarsa"** demekten kendini alamıyor. Körfez'in yerini Pasifik alabilir mi? Pek ihtimal verilmemekle birlikte bunu herhalde zaman gösterecek. Her şeye karşın belirli oranda da olsa kalkınma çabalarının gözlendiği Pasifik'te, karşılaşılan engellerin başında mali kaynakların yetersizliği, pazar sorunu, yetişkin yerli teknik eleman azlığı ve kabile toplumlarının pazar ekonomisine henüz yabancı olması geliyor.

Pasifik toplumlarında siyaset bilinci hızla gelişmekte. Bağımsız devletlerin Tonga dışındakilerinde cumhuriyet yönetimi söz konusu. Aralarında bazı farklılıklar olsa da genel anlamda, cumhurbaşkanı, başbakan, parlamento, siyasi partiler ve kabile reisleri konseyinden oluşan bir yönetim mekanizması işliyor. Diğer Üçüncü Dünya ülkelerinden değişik bir yön de, insanının **"sakinliğinden"** mi yoksa çoğunda askeri güç bulunmayışından mıdır bilinmez, darbelerin görülmeyişi... Sömürge durumunda olan bölge ülkelerinde konumlarını değiştirme çabaları yer yer göze çarpmakta. Örneğin, Yeni Gine'nin batısındaki Irian Jaya'nın Endonezya'dan, Yeni Kaledonya'nın Fransa'dan, Mikronezya adalarının ABD'nin askeri denetiminden ayrılma arzuları gündemde. Fransız Polinezyası'nda ise yerli halk Fransız vatandaşı statüsünden ve bir Fransızla eşit haklara sahip oluşundan hoşnut olmalı ki —bağımsızlığı savunan bazı gruplar varsa da— geçen yıllarda yapılan halk oylamasında çoğunluğun bugünkü durumun korunmasından yana oy kullandığı ortaya çıktı.

Dünyadaki gelişmeler Pasifik ülkelerini de kendi aralarında örgütlenmeye ve dayanışmaya itmekte. Ekonomik, sosyal ve teknik konularda işbirliğini amaçlayan ve yalnızca bağımsız ülkeleri kapsamına alan **"Ekonomik Kalkınma İçin Güney Pasifik Bürosu"** (merkezi Fiji'nin başkenti Suva'da) ile tüm bölge ülkelerinin temsil edildiği daha çok kültürel ve sosyal çalışmalara ağırlık veren **"Güney Pasifik Komisyonu"** (merkezi Yeni Kaledonya'nın başkenti Numea'da) bu kuruluşların önde gelenleri.

Bugün Pasifik ülkelerini kaygılandıran en önemli konu nükleer denemeler. Son yıllarda Fransa'nın Polinezya'da, ABD'nin Mikronezya'da patlattıkları bombalar tüm bölgeye **"Nükleer denemelerden ve artıklardan arınmış Pasifik"** sloganı altında birleşme çağrısı olmuştur. Bu amaçla geçen yılın temmuz ayında Vanuatu'nun başkenti Vila'da düzenlenen konferansta ülkenin başbakan yardımcısı **"Nükleer denemelerden ve sömürgeciliklten arınmış bir Pasifik, bölgedeki tüm ülkelerin ortak dileğidir"** diyerek Okyanus'un en önemli güncel sorununu dile getirirken, Avustralya'da yayınlanan **"Pacific Islands Monthly"** dergisi Mart-84 sayısında **"Pasifik'te Yeni Bir Grenada'ya Son"** başlıklı kapak yazısıyla İngiltere, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın bölgedeki **"Britanya Milletler Topluluğu"** üyesi bir ülkeye olabilecek **"Grenada modeli işgale"** karşı **"Çevik Kuvvet"** kurma hazırlıkları içinde olduklarını yazıyordu. **"Grenada modeli işgal"**'den kasıt **"ABD'nin haklı müdahalesine"** yol açan **"Küba modeli oldu-bittiler"**'di... Pasifik ülkeleri AET ile de ilişkiler kurma çabasında. Bu yılın temmuz ayında, bir Batı Afrika ülkesi olan Togo'nun başkenti Lome'de ikincisi yapılan toplantıda, AET, aralarında Pasifik bölgesinin de yer aldığı 64 gelişmekte olan ülkeyle ekonomik ve ticari işbirliğini geliştirme olanaklarını arıyordu. Bu arada, **"Pacific Islands Monthly"** dergisinin Haziran-84 sayısı, AET temsilcilerinin Fiji'de yaptıkları başka bir toplantı sırasında Yunan delegesinin, Türkiye'nin Pasifik'teki bazı devletlerle diplomatik ilişki kurmuş olduğunu öğrenince **"Vay! Türkler kurmuş, biz kuramamışız. BM'deki Kıbrıs oylamalarında lâzım olabilir"** mantığıyla harekete geçişine, ayın ilginç olayları köşesinde yer veriyordu..

Sovyetlerle ilişkiler açısından, tüm Pasifik'in çekingen davrandığı söylenebilir. Diplomatik ilişki kuranların sayısı da biri ikiyi geçmiyor. Önceki yıl Vanuatu'nun Küba ile diplomatik ilişkiler kurması Malenezya bölgesindeki diğer ülkelerde kuşkuyla karşılandıysa da diplomatik tanımanın ötesine geçilmesinin sözkonusu olamayacağının anlatılmasıyla tepkiler yerini sessiz gözleme bıraktı.

Kültüre gelince, Pasifik'te her ülkenin kendine özgü ilginç bir kültürel mirasa sahip olmasının yanında, bu birikimin Batıdan özellikle misyonerlik kültüründen yoğun bir şekilde etkilendiği görülmekte. Ancak, son yıllarda filizlenmeye başlayan çağdaş Pasifik kültür ve edebiyatı, genç nesil sanatçılarının sıklıkla işleyegeldikleri **"Pasifik insanının kendini arayışı"**, **"kendi özüne dönme"** temalarıyla bu etkiden sıyrılmaya çalışıyor. Söz konusu çabaların öncülüğünü **"Yeni Okyanusya"** diyerek, Fijili **Subramani Öç**, ünü giderek artan Sambali genç yazar **Albert Wendt** gibi edebiyatçılar yapmakta.

Magellan'ın okyanusa neden bu ismi verdiği pek belli değil. Rüzgârsız ve dalgasız bir zamanda geçtiğinden mi, yoksa insanlarının yaşam biçimlerindeki rahatlığından dolayı mı, kesin birşey söylemek zor. Şimdi, bilinen bir olgu varsa o da, dünyanın öbür bölgeleriyle kıyaslanamasa da, Pasifik'in bütünüyle **"pasif"** olmadığıdır. Hele hele, islimi üstünde yanardağları, zaman zaman yayılan nükleer bulutları, kasım-nisan arası yağmur ve fırtınaları, köpekbalıklarının cirit attığı denizi ve meyvesinin kafasına düşen kişiyi rahatlıkla komaya sokabildiği hindistancevizlerinin altı kesinlikle **"pasif"** değil. Ama tüm bunlar, Pasifik'teki yaşamın çekiciliğini şimdilik hiç etkilemiyor.

Arjantin'in palyaço kılığındaki "bozguncu"su

Mizah dergisi Humor 5 yıllık cunta döneminden çok küçük sıyrıklarla çıktı. Kimileri "Humor'u koruyan birileri vardı" diyor. Kimileri içinse böyle konuşanlar "Bu cesur insanların cesaretlerinin kurbanı olmamasından rahatsızlık duyuyor."

Açık seçik bir isimle, orta kalite kâğıda basılan, 100-120 sayfası karikatürlerle, resimli romanlarla dolu, bazen fotoğraf da kullanan, reklama hiç mi hiç ihtiyaç duymayan **Humor**, Arjantin'de asker çizmelerinin gölgesinde büyüyen ve tam beş yıldır 15 günde bir çıkan, 2 bin tirajlı bir dergi.

Arjantin'de olayları eleştirel bir bakış açısıyla ele alan, sistemin sakatlıkları ve baskı rejiminin uygulamalarıyla alay eden **Humor, Tribune Juive** adlı başka bir dergiyle birlikte cunta döneminde askeri rejimin savunuculuğunu yapmayan iki dergiden biri konumundaydı. Askeri yönetime iltifatlar yağdırmaya yanaşmadığı gibi, diğer politik grupların ve sendika liderlerinin de sırtını sıvazlamayı reddeden Humor, 1980 ocağında Saint Exupery'nin "Küçük Prens"inin yasaklandığı bir ülkede, iktidara karşı yayın politikasını, "kara liste"ye alınmış sanatçılar ve yazarlarla, sürgüne gönderilen aydınlarla röportaj yaparak korkusuzca sürdürdü.

Palyaço kılığında bir bozguncu

Buenos Airesli hali vakti yerinde bir ailenin, bir generalin kızı olan 28 yaşındaki Maria'ya göre, **Humor**, kafa karıştırıcı manşetleri, çelişkileri su yüzüne çıkaran tutumuyla, habercilikte bir dönüm noktası yaratmış. **"Her çizginin, her cümlenin ardında bir uyarı, bir atıf, bir ahlak var"** diyen Maria, **"Kafalarımı bu kadar berrak ve açık tutmayı nasıl başarıyorlar bilmiyorum, ama Humor okumak, insana militanca bir politik eylem yapıyormuş hissi veriyor."**

Kim bunlar?

Andres Cascioli, Salta caddesinde federal polisten biraz ilerideki 4 katlı bir binada çalışan **'La Urraca"** yayınlarının yöneticisi. 12 yıl önce, eski güzel sanatlar öğrencisi Cascioli, bir grup grafikerle birlikte ilk kez **Satiricon** adlı bir gazete çıkardı. **Satiricon**, adı üstünde, kara mizah yapıyordu. Ama askeri gelenekli Katolik Arjantin'de geçerli ahlaki değerleri yadsıyan karikatürleri Isabel (Peron) pek sevmeyince dergi kapandı. Tehdit, yasaklama ve baskılarla geçen bir dönemden sonra Cascioli bu sefer başka bir isimle şansını denedi: **Chaupinela.** Yine aynı tarz ve yine aynı sonuç: 1976'da dergi kapatıldı. Bu kez dergiyi Videla beğenmemişti. Ancak her şeye rağmen bu, yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Çünkü **Satiricon**'un kapatılmasından iki yıl sonra, Cascioli bu kez bir karikatürist ekibiyle tanışmıştı ve Satiricon 1978 haziranında yeniden doğdu.

Bu kez kaybeden cuntacılar oldu. Çünkü açık yazımın tümüyle yasaklandığı ülkede, yöneticilerin anlamayı pek başaramadıkları çizgileriyle **Humor,** cuntanın gözünden kaçmayı başardı. Bundan sonra **Humor** yaşayabilmek için nasıl yürümesi gerektiğini öğrendi. Kısa bir süre içinde, saçları kırlaşmış aile babası Cascioli, iyi bir başlangıç yaparak, bugüne kadar maruz kaldığı baskılardan bahsetmekten titksinti duyduğunu belli ederek, yayımcılık yaşamının basit bir öykü olmadığını kanıtladı. Yayım politikalarındaki kesinliğin oluşması her şeyden önce büyük bir inat ve sabırla direnmelerine dayanıyor. **Humor**'un 3. sayısından itibaren Cascioli, vatandaşlık hakları ve sivil amaçları bakımından takma ad kullanmamalarını arkadaşlarından istiyor. Bunun bir anlamı da, açık tavır koyarak gelecek misillemeleri baştan kabul etmek oluyor. **"Gözü kesmeyenler, bir daha dergide çalışmadılar"** diyor Cascioli. **"Bunu kabul edenlerse 3. sayıdan bu yana bizimle beraberler."** Önce gençler arasında büyük bir hızla yaygınlaşan dergi, daha sonra tüm yaş gruplarınca benimsendi. "Konuşma olanağı elde edebildiğimiz bazı askeri görevliler bize, büyük bir açıklıkla, ilk kez çocuklarının ellerinde görüp farkettiklerini söylediler" diye anlatıyor Yazı İşleri Müdürü **Thomans Sanz.**

Humor'un özellikle seçtiği hedefler, askerlerdi tabii. Cuntanın generalleri, burnu, kulakları ve ülkede endüstriyel bir çöküşe sebep olan ultra-liberal politikasıyla Ekonomi eski Bakanı, büyük toprak sahibi **Martinez de Hoz**, karikatürcüleri yeter derecede tahrik ediyordu.

Bu süreç içersinde **Humor, "diktatörün palyaçosu"** olmama çabasını her şeyin üstünde tuttu. 5 yıl içinde askerlerin sinema, tiyatro, müzik, edebiyat, yayın ve hiç kuşkusuz politika alanında yarattığı kültürel boşluğu doldurmak için çalıştı **Humor.** Alejandro Dolina, Gloria Guerrero, Enrique Vasquez gibi köşe yazarları da her geçen gün cuntaya karşı daha az yumuşak yazılar yazıyorlardı. Sonuçta **Humor**'un gücü de okuyucu kitlesi de, cunta gücünün kaybettiği oranda büyüdü. Falkland savaşının sonunda askerler büyük bir yenilgiye uğrayıp sırtları yere gelince, 1983 ocağında **Humor**'un 97. sayısı çıkarken, artık dayanamayıp dergiyi kapattılar. Belki de burada en şaşırtıcı şey, derginin 5 yıl boyunca kapatılmamış olmasıydı. Ancak bu 5 yıl boyunca Humor'cuların sonsuz bir huzur ortamı içersinde çalıştıkları sanılmamalı tabii. Çizerler ve muhabirler artık onlar için klasikleşmiş birçok tehdit altında çalıştılar. Kimi zaman dergiler ayın ilk günü sansür kurulunda geçirdiler, kimi zamansa dergi düpedüz ortadan kaldırılma tehditleriyle karşı karşıya kaldı. Ama onlar yine de yazmakta, çizmekte ısrar ettiler.

"Demokrasiye dönünce bizim cunta döneminde çeşitli kişilerce korunduğumuza inanan kimileri, artık yaşayamayacağımızı, silinip gideceğimize inandılar" diyor Thomas Sanz gülerek. Andres Cascioli, **"Bunlara verilecek cevabım yok. Savunduğum fikirler her şeyin cevabıdır"** diyor ve şöyle devam ediyor: **"Ben bu derginin askerlerce ciddi bulunmadığına ve bu nedenle tehlikeli sayılmadığına inanıyorum. Ayrıca bizim ne yaptığımızı pek anladıklarını da sanmıyorum. Biz kendimizi ne bir parti ne de bir sendika olarak ortaya koymadık; böylelikle onlar için açık bir politik hedef oluşturmadık."**

Tüm bunlardan başka, yurt dışına sürülen kişilerin haklarını koruyan gruplarla askerler arasındaki mücadelede **"Humor"**un Arjantin'de demokratik bir düzenin var olduğu şaşırtmasına hizmet ettiği iddiası ortaya geldi. Çünkü birçok gazetecinin yurt dışına sürülmesine ya da ortadan kaybolmasına karşın Arjantin'de kapatılan çok az dergi olmuştu. Öte yandan ülkedeki yayın organlarından birçoğu ayakta kalmayı az ya da çok cuntayla dostlukları sayesinde sağlamışlardı. Buenos Aires'te Yahudi mahallesinde çalışan psikolog Ricardo, **"Bugün kimilerini Humor'la ilişkili olarak fazla rahatsız eden şey, bu cesaretli insanların cesaretlerinin kurbanı olmamaları"** diyor.

Ya demokraside ne olacak?

Arjantin'de demokrasiye dönüşün etkileri kendini gazete satıcılarında da gösterdi. Bir başka ekip Satiricion'u çıkarıyor. Gente, Somos, Siete, Dias gibi popüler haftalık dergiler, cunta döneminin facialarını, hapishanelerin fotoğraflarını yayınlayarak tekrar yayın hayatına döndüler. Şimdi artık **Humor**'un reklamları hem televizyonda, hem radyoda yer alıyor. Çocuklar için **Humi** yayınlanıyor. Büyükler için, dergi yöneticilerinden **Mona Movillo** cuntanın mirası üzerine tartışma programları hazırlıyor. Bunlara ek olarak **Humor**, Clair Bretecher'in kitabını, resimli roman halinde yayınlamayı üstlendi. Ciddi bir politik dergi çıkarmak da **Humor** ekibinin en büyük hayallerinden biri.

Geçen yıl uluslararası Lucca Mizah Festivali'nde **Humor** yılın en başarılı mizah dergisi seçildi. Ama şimdi gündemde başka bir sorun var. Arjantin'in zincire vurulamayan bülbülü **Humor,** demokratik yaşamda eski başarısını sürdürebilecek mi? Bu arada en büyük varoluş nedenini ve dolayısıyla militan kitlesini kaybeden Humor, artık salt bir kara mizah dergisi olmamayı öğrendi. **"Humor için birincil sorun, sivil demokratik bir hükümet karşısında nasıl bir tavır alınması gerektiğinin belirlenmesidir. Biz tavrımızı değiştirmeme kararındayız"** diyor Thomas Sanz iyimser bir görüşle. Eğer Alfonsin'in seçilmesi ve sansürün kaldırılması satışları arttırsa, **Humor**'un durumu daha da iyiye gider diye düşünülüyordu. Ve askerlerin iktidardan uzaklaştırılmasından sonra **Humor,** Arjantin'in en çok satan dergisi konumunda. Buna çok fazla şaşırmamak gerekiyor. Piyasadaki rekabette diğerlerinden önde sayılır. Ne de olsa beş yıllık cunta dönemini başarıyla atlattı.

Latin Amerika'nın ilk Marksist "büyükkent" belediye başkanı

Barrantes: Halk sola uzun pantolon giydirdi

NUR DOLAY

Alfonso Barrantes'in birden fazla kusuru var: Yalnızca yoksul bir aileden gelmekle kalmıyor, ayrıca damarlarında kızıldırlı kanı taşımakta ve üstüne üstlük Marksist!.. Ama yine de geçen yıl Lima gibi, eski sömürgeci geleneklere bağlılığı, tutuculuğu ve hatta ırkçılığı ile tanınan bir başkente belediye başkanı seçildi.

İş orada da bitmiş değil. Gelecek yıl yapılacak cumhurbaşkanlığı seçimleri için 11 Partiden oluşan Sol Birlik'in adayı Barrantes. Peru'da politikanın yakın zamanlara değin 20 kadar güçlü ailenin tekelinde bir ayrıcalıklar uğraşı olduğu düşünülürse, Barrantes olayı daha da önem kazanıyor.

Ama artık bu ülkede daha dün dek akla bile getirilemeyecek şeyler olmakta: Yoksullar, unutulmuşlar, hor görülenler, kızılderililer, başkenti kuşatan gecekondularda yaşayanlar Lima'ya inişyorlar, kentin merkezine yayılarak bütün bir gece kendi geleneksel çalgıları ve müzikleriyle dans edip Lima'nın kuruluş yıldönümünü kutluyorlar. **"Artık onların olan"** Lima'nın!...

Daha Barrantes'in evine yaklaşırken farkediliyor değişiklik: Bir köşesine kum yığılı küçük avluyu sokaktan ayıran ne bir duvar var ne de çit (Barrantes de diğer düşük gelirli hemşerileri gibi, hem evinin bitmiş bölümünde oturup, hem de para ve malzeme buldukça kalan bölümlerini yaptırmaya çalışıyor). Kapıda da yalnızca iki güvenlik görevlisi. Üstelik ellerinde ne bir makineli tüfek, ne tabanca var. Hem de Peru gibi, polis karakollarının, terörist saldırılardan korunmak için birer kaleye dönüştürüldüğü, buralara çıkan sokakların tanklarla kapatıldığı bir ülkede.

Barrantes gece yarısı New York'a yapacağı yolculuğun hazırlıklarını bir çırpıda tamamlıyor, mektuplarını yazı makinesinin başına geçip zarfların üzerlerindeki adrese varıncaya değin kendi elleriyle yazıyor ve yerlerine ulaştırılması için sekreterine teslim etikten sonra kalan son dakikaları da sorularımıza ayırıyor:

—"Barrantes olayı"nı siz nasıl açıklıyorsunuz? Taşralı ve alçakgönüllü bir köşeden olup, hem de Marksist düşünceyi savunarak, Lima gibi ne ilericiliği ne demokratik gelenekleri ne de sosyal ve etnik farklılıklara hoşgörüsüyle bilinen bir başkentte belediye seçimlerini kazanmak..

BARRANTES — Ortada bir olay yok. Söz konusu olan, yalnızca solun uzun süredir yürütmekte olduğu çalışmaların sonuç vermesi. Bu çalışma son yıllarda sağlam bir birlik temeline oturduğu ölçüde başarıya ulaştı. Her seferinde sekterlikler, hâkim olma çabaları, halkı uzaklaştıran dogmatiklik biraz daha aşılmakta. Halk zaten kendi sağduyusuyla, beklediği köklü değişimleri sağın gerçekleştiremeyeceğini anlamıştı ve bu değişiklik aracını solda aramaktaydı. Lima'da baskın olan gelenekler ise yalnızca birkaç aileye indirgenebilir —ki bunlar arasında da büyük kültürel değeri olan unsurların varlığını yadsımıyorum.

Lima son yıllarda taşranın istilasına uğradı. Biz Lima'yı **"Perululaştırdık."** Peru'nun derinliklerinden fışkıran canlılığı taşıdık buraya. Ve artık, politik merkeziyetçiliğe karşın Lima'nın sokakları, özellikle kentin kuzey bölgeleri halkın eline geçiyor.

—Peki, sizinle aynı politik eğilimi taşımayan hükümetle zaman zaman sorunlarınız olmuyor mu?

BARRANTES — Evet, doğal olarak çelişkiler var. Özellikle ekonomik alanda. Geçmişin ağırlıklı, görüş ve hedef ayrılıkları ekonomik bir sınırlama getirerek belediye yönetiminin işlerini engelliyor. Kentin gelişmesi, sorunlarının çözümlenmesi için önemli yatırımlara girişebilmemiz yetecek ekonomik kapasiteden yoksun bırakılıyoruz.

—Sol Birlik için önümüzdeki seçim perspektifini nasıl görüyorsunuz? Ülkenin Lima örneğindeki gibi sola doğru ilerlemesi beklenebilir mi, yoksa Lima, büyük çoğunluğuyla sağda olan bir ülkede kural dışı bir durum mu sayılmalı?

BARRANTES — Hayır, hayır, hayır!.. Peru büyük çoğunluğuyla soldadır. Değişiklik, yalnızca halkın bu son yıllarda sola uzun pantolon giydirmiş olmasında. Daha önce kısa pantolonluydu. Pek çok çocukluk hastalığı çekiliyordu ve bu çocukluklar, her yerde olduğu gibi, burada da hiçbir zaman halkın desteğini kazanmadı.

Geçtiğimiz 13 kasım belediye seçimlerinde halk güvenini sola bağlayarak, onun temsilcilerine büyük bir sorumluluk vermiş oldu. Bu güven 85 genel seçimlerinde daha da artabilir. Tüm dileğimiz, Latin Amerika ülkelerinin tarihinde çok sık rastlanan belli birtakım etmenlerin yinelenmemesi ve gerçekten halka dayanan, bağlantısız bir hükümetin kurulabilmesi.

—Bir askeri müdahale olasılığı düşünüyorsunuz herhalde. Peki şu anda ısrarla ortalıkta dolaşan darbe söylentilerine ne diyorsunuz?

BARRANTES — Kimi zaman ete kemiğe bürünebiliyor söylentiler. Fakat inanıyoruz ki bu kez halk, sol olarak bağlandığımız anayasal sürekliliği kesintiye uğratmak isteyecek her türlü eylem ve tavra karşı koymayı bilecektir.

—Sizce, Peru'da haklı sosyal istemler şeklinde ortaya çıkıp çoğu kez şiddet eylemlerine dönüşen derin rahatsızlığın temellerinde ne var?

BARRANTES — Bunu, hükümetin başa geldiği zamandan bu yana uyguladığı ekonomik politikanın yapısında görmek gerek. Bu politika yalnızca IMF'nin istemlerine yanıt veriyor. Şimdiye dek hükümet, ülkenin etten kemikten insanlardan oluştuğunu unutarak, ekonomik alandaki tartışmaların sürdürülmesine yarayacak rakamlarla uğraştı. Ekonomiyi yönetenlerin pek bağlı olduğu bütün o istatistik eğrileri, ekonomik tablolar, Peru'nun gerçeklerini göstermekten çok uzak. Bütün bunlar ülkenin içinde olduğu yoksullaşma sürecini yansıtmadığı gibi, halkın mücadele potansiyelini, adaletsizlik ve sömürü düzenini değiştirmek yolundaki kararlılığını da yansıtmıyor.

—Bu kapsam içinde Aydınlık Yol'u nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu Maocu gerilla örgütünün yaptıklarına sizce sıradan bir terörizm gözüyle mi bakmalı, yoksa sosyal

bir hareketten söz edilebilir mi?

BARRANTES — Sosyalizm adına insan öldürülemeyeceği gibi, bu gerekçe ile özgürlüklerin engellenmesi de hakla görülemez. Aydınlık Yol halka sırtını dönerek veya halkın istencini kötüye kullanarak eylemlerini sürdüren bir terörizmdir. Biz gerçek devrimci seçenek olarak, Aydınlık Yol ile aramızda büyük bir engel görüyoruz. Zaten onlar da bizi boykot etme kararı aldılar ve bunun da sosyalist bir tutumla ilişkisi yoktur.

—Peki bu örgütle mücadelede hükümetin başvurduğu şiddet yöntemlerini onaylıyor musunuz?

BARRANTES — Hayır, hiçbir şekilde. Bu yöntemleri kınıyoruz, fakat ne yazık ki bir çözüm sağlanması için yeterince güçten yoksunuz. Sorunun en önemli yanı da Ayacucho ve çevresinde yaşayanların, bir yandan Aydınlık Yol terorizmi, öte yandan polis ve diğer hüktümet güçlerinin terorizmi arasında kalmış olmaları.

—Üç yıl içinde ardında 3 bin kişilik bir "kayıplar" listesi bırakan Peru demokrasisini nasıl tanımlamak gerekir? Biliyorsunuz bu Pinochet diktatörlüğünün 10 yılda becerdiğinden de fazla.

BARRANTES — Yukarıdakilerin demokrasisi diyebiliriz buna. Biz aşağıdakilerin demokrasisini, yani gerçek demokrasiyi kurmaya çalışıyoruz.

—Latin Amerika'daki demokratikleşme sürecini nasıl görüyorsunuz? Sizce bu sağlam ve geriye dönmeyecek bir oluşum mu, yoksa yine kesintiye uğraması olasılığı var mı?

BARRANTES — Büyük bir hoşnutluk içiliyorum bu süreci. Geriye döndürülüp döndürülmemesi ise, halk tabanına dayanan politik örgütlerin sağlamlaştırılmasıyla ilintili. Ayrı zamanda dış ve iç hasımlarına karşı davranışındaki gerçekçiliğe bağlı. Dışarda emperyalizm, içerde ise çıkarları uluslararası tekellere bağlı olan ve ülkelerimizi bu tekellerin birer şubesi haline getirmeyi amaçlayan aracı katmanlar demokratikleşme sürecinin karşısındalar doğal olarak.

Dünya Bankası'ndan borç aldı, yönetimden alamadı

Latin Amerika'da bir büyük kentin belediye başkanlığına seçilen ilk Marksist Alfonso Barrantes 1983 kasımındaki yerel seçimlerle bu görevi geldi. Göreve başladıktan 5 ay sonra belediye işçilerinin üç haftalık greviyle karşılaştı. Ardından gecekondu bölgelerinde yaşayanların evlerini terketmemek amacıyla yaptıkları direniş geldi. Peru hükümetinin belediye projelerine sürekli karşı çıkması onun için tükenmez bir dert kaynağı.

Muhalifleri bile onun işyapma tarzını beğendi, birçok yorumcu Barrantes'in "Sokaktaki adamın kendisini özdeşleştireceği bir siyasi kişilik" sergilediğini belirtti. Barrantes'in göreve başladıktan sonra ilk işi Lima'nın karmaşık ekonomisini düzenleme çalışmalarına girişmek oldu.

Lima'nın 15 milyon dolarlık bütçe açığını kapattı. Daha sonra kentin darmadağınık altyapısını düzene sokmaya uğraştı. Bu çalışmaları için Dünya Bankası'ndan 82.5 milyon dolarlık borç aldı. Buna karşılık Başkan Fernando Belaunde Terry yönetiminden çok sınırlı bir yardım sağlayabildi. Marksist Belediye Başkanı vergileri yükseltmek ve milli kaynakların daha büyük bölümünü Lima'ya harcayabilmek için Kongre ve Belaunde'ye dayanmak zorunda. Barrantes taraftarlarının bazıları hükümetin olumsuz tutumunu Belaunde ve Halkçı Hareket Partisi'nin Lima Belediyesi'ni felce uğratmak amacına bağladılar. Lima Belediyesi her gün 200 bin okul öğ-

cesi çocuğa süt dağıtıyor ve bu rakamın 1 milyona çıkarılacağını umuyor. Alfonso Barrantes bugünlerde resmen başlayan başkanlık seçimleri kampanyasının bir numaralı politikacısı.

eski-yeni çizgiler

SEMİH BALCIOĞLU, 1928 İstanbul doğumlu. Güzel Sanatlar Akademisi Grafik bölümünü bitirdi. İlk karikatürü 1943'te yayımlandı. Taş ve Taş-Karikatür dergilerini çıkardı. Karikatürcüler Derneği kurucusu ve TGS Başkanlığı yaptı. Akbaba ve Vatan dahil, Babıali'deki birçok gazete ve dergide çalışan Balcıoğlu, karikatürü kâğıt ve çiniden kurtararak seramik, röliyef ve heykele aktardı. Yurt içi ve yurt dışındaki ödüllerinin yanı sıra beş karikatür albümü ve Feriz Önigören'le beraber yayımladığı 50 yılın Türk mizah ve karikatürü adlı bir kitabı var. Halen Hürgün Yayınlarında çiziyor.

arşiv konuşuyor

"29 Ekim"in öncesinde

Mustafa Kemal Paşa, 28 Ekim 1923 gecesi, Kemalettin Sami Paşa, Halit Paşa, İsmet (İnönü) Paşa, (Özalp) Paşa, Fethi (Okyar) Bey, milletvekili Fuat (Bulca), Ruşen Eşref (Ünaydın)'ı yemeğe davet etti. Yemekte onlara, "Yarın Cumhuriyeti ilan edeceğiz!.." dedi. Sofrada bulunanların hiçbiri aykırı düşüncede değildi. Yemek sürdürülmedi. İsmet Paşa kaldı, diğerleri ayrıldılar. Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa ile hemen 20 Ocak 1921 Anayasası'na eklenecek maddeler üzerinde çalışmaya başladılar ve ilk maddenin sonunu, "Türkiye Cumhuriyeti Devletinin şekl-i hükümeti Cumhuriyetitir" cümlesini eklediler. 3. madde de şu şekilde değiştirildi: "Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur. Meclis, hükümetin inkısam ettiği şuabat-ı icra Vekilleri Heyeti vasıtasıyla idare eder." Fotoğrafta, Mustafa Kemal Paşa'yı yanında Fevzi Paşa (Çakmak) olduğu halde ilk Meclis'in önünde milletvekilleriyle beraber görüyorsunuz. 28 Ekim 1923 gecesine kadar uzanacak uzun ve mücadeleli günlerin hazırlığı ve kararlılığı içindeler.

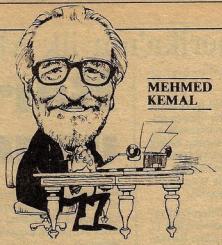

MEHMED KEMAL

Güzelliğin gölgesi

Sanatın tanımının köküne doğru uzanan düşünürler bir ayna örneği verirler. Sanatçı, onlara göre, dünyaya ayna tutan kişidir, aynaya yansıyanlar da onun yarattıklarıdır. Bu resim için olduğu gibi, şiir, musiki için de geçerli bir örnektir. Yunan şairi Simonides, *"Resim sessiz bir şiir, şiir konuşan bir resimdir"* der. İ.Ö. V. yüzyılın sonlarında yetişmiş bir Yunan ressamı elinde üzüm tutan bir çocuk resmi yapar. Üzümler öylesine gerçek gibi görünür ki, kuşlar gelip gagalamaya başlar. Ressamın bu gerçekçi başarıları övenlere verdiği yanıt şöyledir: *"Çok üzülüyorum. Üzümleri iyi yapmışım, çocuğu yapmayı becerememişim. Eğer çocuğun resmini de iyi yapsaydım, kuşlar ondan korkar, gelip üzümleri gagalayamazlardı."*

Sanat, toplumsal bir zorunluktan doğuyor. Sanatın doğuşu sürecinde, salt güzelliğinden ötürü zevk alınacak bir uğraş olduğu bilinmiyordu, böyle bir kavram da yoktu. Mağara resimlerden, çanak çömlek yapımına değin uzanan sanat ürünlerine baktığımızda bunların belli bir işte kullanıldığını görürüz. Önce bir işe yarıyor, ardından estetik kaygı geliyor.

Sanatı açıklamak için estetik tartışması XIX. ve XX. yüzyıllar içinde oluyor. Yeni klasikler, romantizm, realizm, naturalizm gibi akımlar sonunda görülüyor ki, tartışmacıların karşısına Marksist estetik çıkıveriyor. Marks ve Engels'in estetik üstüne doğrudan doğruya yazdıkları bir yapıt yoktur. Türlü konularda yazdıkları yapıtlar içinde estetik konularına da değiniyorlar. Marksist öğretiyi ilk kez bir estetik kuram biçimine sokmaya Plehanov (1856 - 1918) çaba harcamıştır. Plehanov'a göre, Marksizm, ekonomik teori üstüne oturtulmuş bir tarih felsefesidir. Tarihin gelişmesi bazı yasalara göre olur. Bu yasaların neler olduğunu bize tarihsel maddecilik açıklar. Bu açıklamaya göre toplumlar belli aşamalara gelecektir. Üretim güçleri, üreten sosyal grupların birbiriyle ilişkisi, o toplumun ekonomik yapısını oluşturur. Bu ekonomik yapı (altyapı) toplumun üst yapısını belirler. Sanat da, bu üst yapıda belirlenenler arasına girer. Bir çağın sanat anlayışını, sanat biçemini bilinçli ya da bilinçsiz egemen sınıfın (sınıfların) çıkarı belirler. Kimi dönemlerde egemen sınıf ekonomiyi herkes için geliştiremese bile, sanatın serpilip geliştiği görülür. Böyle bir gelişmeye örnek olarak Yunan sanatını ve Shakespeare dönemi gösterilir.

Toplumların ilerleme aşamalarında burjuvazi tarih sahnesine çıktığında, çalışanların ve emekçilerin çıkarı ile burjuvazinin çıkarı bileşikti, buna göre de (sömürücü soylular ve kilise dışında) bir ideolojide birleşiyorlardı. Burjuvazinin çıkarları ile çalışanların ve emekçilerin çıkarları çatışınca ayrılık başgösterdi. Önce ileride görünen sanatçılar sonra geride kaldılar. Sanat için sanat akımının bu döneme rastladığı söylenir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra tek sosyalist ülke örneği Sovyetler Birliği olunca, sanatın oradaki gelişmelerine bakıldı. Toplumcu gerçekçilik üstünde duruluyordu. Sovyet Yazarlar Birliği'nin birinci kongresinde (1934) toplumcu gerçekçiliğin ilkeleri saptandı. Parti adına açılış konuşmasını İdanof yapmıştı. Toplantıya Maksim Gorki de katılmış, özlü bir konuşma yapmıştı.

Sanatsal olayları kendi doğrultusunda, yani estetik açıdan incelemek eğitici ve öğretici oluyor. Dostum öğretmen Yakup Şahan, Avner Ziss'in Estetik'ini dilimize kazandırdı (De Yayınları). Kitap, *"Güzel Sanatlar Okulu öğrencileriyle sanat emekçilerinden oluşan dinleyiciler önünde verilmiş konferanslardan"* oluşuyor. Bilim olarak estetiğin konularında oy birliği ile düşünmek olası değildi. Tanımı türlü türlü yapıla gelmiştir. Estetik teriminin Yunanca *aesthetikos* sözcüğünden geldiğini herkes bilir. Bu sözcüğün anlamı, duyarlığı, duyulunca algılananı, algılama yetisini belirler. Bu demek değildir ki her kafadan bir ses çıkar. Estetik, her şeyden önce sanatın özünü ve genel yasalarını sanatsal yaratıyı inceleyen bir bilim olarak görünür.

Çağımızın estetik bilimi, tarihten gelen akım ve örneklere de uyarak şiirden, sinemaya değin gelişen ve gelişmekte olan bütün sanat dalları ile uğraşır. Kalın çizgilerle belirleyecek olursak Estetik güzelin bilimi olmuştur. Güzel sorunu estetikte önemli bir yer tutar. Bundan olacak bir zamanlar estetiğe güzelin bilimi denmiştir. Şimdi diyenler var, ama sadece güzeli anlatmak estetiğe yetmiyor. Sanatın kurallarını ve yasalarını içeriyor, onlar bilinmeden güzellik de bilinmiyor. Güzel bilindikçe de, bilinmesi uğruna uğraş verildikçe de güzeldir. Estetik, bir tanımlama ile güzellik kuramlarının ve yasalarının bilimidir.

ANKET DEFTERİ

Michael Gross

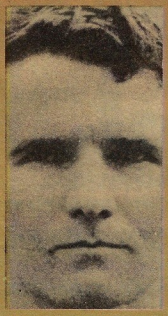

"Keşke ünlü olmasaydım" diyen rekortmen yüzücü

Michael Gross, Federal Almanların ünlü rekortmen yüzücüsü. Yüzmek ve rekor kırmak onun için, pul biriktirmek kadar doğal ve basit bir uğraş. Bu uğraşını zevkle yaptığını söyleyen Gross'u diğer yüzücülerden ayıran başlıca özellik, onun biraz daha "hızlı" olması. Gross 17 yaşında Avrupa şampiyonu, 19 yaşında dünya şampiyonu ve bu yıl 20 yaşında Los Angeles'ta yapılan Olimpiyat Oyunlarında da iki altın ve iki gümüş olimpiyat madalyasının sahibi oldu. Ancak kendisi bu başarılarından ve hızından pek memnun değil. "Keşke kimsenin tanımadığı, sıradan biri olsaydım" diyor sık sık. Zaten "popüler" olmaktan pek hoşnut olmadığını her fırsatta belli ediyor. Örneğin kendi adına düzenlenen basın toplantılarına katılmıyor. 1982 yılında da Federal Almanya'da düzenlenen yarışmada "yılın sporcusu" seçilmiş, ancak ödül törenine gitme gereğini duymamış. Gazetecilerden ve kameralardan sürekli kaçan "harika çocuk" 1964 Frankfurt doğumlu. Dostları kendisini "yaklaşılması olanaksız" ve "soğuk" buluyorlar. Onun böyle değerlendirilmesinin nedeni de, özellikle üst üste başarılar kazandığı Los Angeles'ta diğer şampiyonlar, özellikle de Amerikalı yüzücüler gibi yakışıklı, espirili ve "show" düşkünü görünmemesiydi. Yüzme havuzlarını çarçabuk arşınlamasını sağlayan kulaçlarının büyüklüğünden dolayı "albatros" lakabı takılan Michael Gross, hiseyi yeni bitirmiş. Üniversiteye girmek istediğini belirten sporcu, "Ancak kesinlikle sporla ilişkisi olan bir şey okumayacağım" diyor.

Sizce en büyük mutsuzluk nedir? *Süregiden çevre kirlenmesi.*
Nerede yaşamak isterdiniz? *Başka insanlarla birlikte yaşamak.*
Sizce yeryüzünde gerçek mutluluk nedir? *Böyle bir durum üzücü olurdu.*
Hangi hataları bağışlarsınız? *Hepsini. Yanılmak insana özgüdür.*
Edebiyatta en sevdiğiniz kadın kahraman? *Bütün kahraman olmayanlar (her türlü kahramanlık kavramından nefret ederim).*
En sevdiğiniz tarihi kişilikler? *Tanınmayan ve bilinmeyen bütün insanlar.*
En sevdiğiniz yaşayan kadın kahramanlar? *Bakınız beşinci soru.*
En sevdiğiniz besteci? *Ruh durumuma göre değişir.*
Bir erkekte en çok hangi özelliklere değer verirsiniz? *Hoşgörü, kendini verme, tutarlılık.*
Bir kadında? *Duyarlılık, dürüstlük.*
En sevdiğiniz uğraş? *Yüzmek ve zevk aldığım başka her şey.*
Kimin ya da kimlerin yerinde olmayı isterdiniz? *Şu anda Amerikan Başkanı olmak isterdim ki, nihayet bir şeyler iyiye gitsin.*
Başlıca karakter özelliğiniz? *Tutarlılık.*
Dostlarınızda en çok değer verdiğiniz özellik? *Güvenilirlik.*
En büyük yanılgınız? *Dürüstlük (en azından böyle hissediyorum).*
Mutluluk rüyanız? *Uzayda salınmak.*
Sizin için en büyük felaket ne olabilirdi? *Eğer işler böyle giderse, gelecek*
Ne olmak isterdiniz? *Tanınmayan (anonim) biri.*
En sevdiğiniz renk? *Siyah-beyaz.*
En sevdiğiniz çiçek? *Bütün vahşi çiçekler.*
En sevdiğiniz kuş? *Papağan.*
En sevdiğiniz yazar? *Grass, Frisch, Dürrenmatt, Soljenitsin.*
En sevdiğiniz şair? *Heine.*
Yaşayan erkek kahramanlarınız? *Bakınız soru 5.*
Tarihte en çok takdir ettiğiniz kadın kahraman? *Yukarıya bakınız.*
En sevdiğiniz isimler? *Adamına bağlı.*
En nefret ettiğiniz şey? *Yardakçılık, oportünizm.*
Tarihte en nefret ettiğiniz kişiler? *Bugünkü durumun sorumlusu olan bütün politikacılar.*
Hayran olduğunuz askeri başarılar? *İsviçre'nin tarafsızlığı.*
Hayranlık duyduğunuz reformlar? *Yok. Hepsi kuma saplandı kaldı.*
Hangi doğal yeteneğe sahip olmak isterdiniz? *Uçabilmek.*
Nasıl ölmeyi isterdiniz? *Kısa yoldan ve acısız.*
Şu andaki ruh haliniz? *Ağlayayım mı güleyim mi bilemiyorum.*
Yaşam ilkeniz? *Life goes on (hayat durmaz).*

12. FİAP Renkli Baskı Biyenali'nde "Cumhuriyet Ödülü"nü kazanan Mehmet Kısmet:

Türkiye'de fotoğraf sanat mı değil mi, zaman gösterecek

İFSAK'ın düzenlediği "**12. FİAP Renkli Baskı Biyenali**"nde gazetemizin koyduğu ödülü kazanan **Mehmet Kısmet**, "**Cumhuriyet Gazetesi'nin ödülünü kazanmaktan büyük gurur duydum. Bu, çok anlamlı ve önemli bir ödül benim için**" diyor.

1968'de Galatasaray Lisesi'nde okurken fotoğraf çekmeye başlayan **Mehmet Kısmet**, bu uğraşısını İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Bölümü'nde okurken de sürdürmüş. Bu süre içinde kendi başına, evinde çalışan **Kısmet**, 1982'de İFSAK'a üye olunca tek başına çalışmaktan kurtulmuş. Başlangıçta her şeyin resmini çekiyormuş. Okulda, evde, hatta okul çevresindeki sokaklarda. "**Sonra**" diyor **Kısmet**, "**Sergileri dolaştım. Oralardaki fotoğrafları da taklit ettim. Bugün artık bir üslubum var diyemem. Çünkü bunun için daha çok erken. 60 yaşına gelince belki işte benim üslubum bu diyebilirim.**"

Bu yıl AFİAP unvanı verilen **Mehmet Kısmet** daha çok insan çektiğini, ama doğanın içinde, belli bir mekanda insanı resimlediğini söylüyor. Fotoğrafta estetik mi yoksa bildiri, anlatı mı sorusuna da, "**Salt estetik değil tabii ki. Salt estetikle bir şey yapılmaz. Ben fotoğrafla bir şey anlatmak istiyorum. Bunu belli bir estetik kaygısıyla anlatıyorum. Yani estetik yan unsur, tamamlayıcı unsurdur. Mesajı ne kadar iyi olursa olsun, eğer estetik açıdan yetersizse fotoğraf, gözü, bakanı rahatsız eder**" diyor.

Mehmet Kısmet, kurgu fotoğrafın, foto montaj ya da kolaj tekniğiyle yapılan fotoğrafların terminolojisinin belirlenmesinden yana. Fotoğrafın teknik yanının olması nedeniyle kurgu olayının da geleceği, yani teknolojik gelişmeyle birlikte fotoğrafın da bu gelişmeden yararlanacağı, bu gelişmeyi kullanacağı inancında..

"**Fotoğraf çekmeden önce sanat ya da belge fotoğrafı çekeceğim denilemez. Çıkış noktası bu olamaz**" diyen **Mehmet Kısmet**, fotoğrafın sanat olup olmadığı tartışmaları konusunda şunları söylüyor:

"**Bugün Amerika'da fotoğraf sanat mı değil mi tartışması yok gibi. Fotoğraf neredeyse Amerika'nın ulusal sanatı olmuştur. Türkiye'de ise henüz çok yeni bir uğraş olduğu için yerine oturmadı. Fotoğrafın sanat olup olmadığını —Türkiye için söylersek— zaman gösterecek, belirleyecek.**"

İlk agrandizörünü tahta bir kutudan yapan **Kısmet**, tekniğin de fotoğrafta çok önemli olduğunu söylüyor.

"**Teknik gerektirmeyen fotoğraf makineleri çıktıysa da ben onlara oyuncak diyorum. Çünkü eğer makineyi nasıl kullanacağınızı, ışığı, rengi nasıl ayarlayacağınızı bilmiyorsanız, onlar da yetersiz. Çünkü beyin makine değil, çekendir. Vizörden bakandır. Fotografla anlatılmak istenen önce çekendir. Çeken bensem, en başta ben anlatılıyorumdur. Bilinçaltımda ne varsa odur anlattığım. Sonra sürekli olaya bir müdahale vardır. Çekerken de, basarken de... Yani karanlık oda da önemlidir.**"

1982'den beri üyesi olduğu İFSAK'a yöneltilen eleştiriler konusunda da şunları söylüyor **Kısmet**:

"**İFSAK'ın düzenlediği yarışmalarda belli bir üsluba uygun resimlerin seçildiği savına katılmıyorum. Ben şahsen İFSAK'a üye olduktan sonra daha verimli çalışmaya başladım. Birlikte açtığımız sergiler benim için birer dürtü, verimi arttırıcı unsur oldu.**" *(Kültür Servisi)*

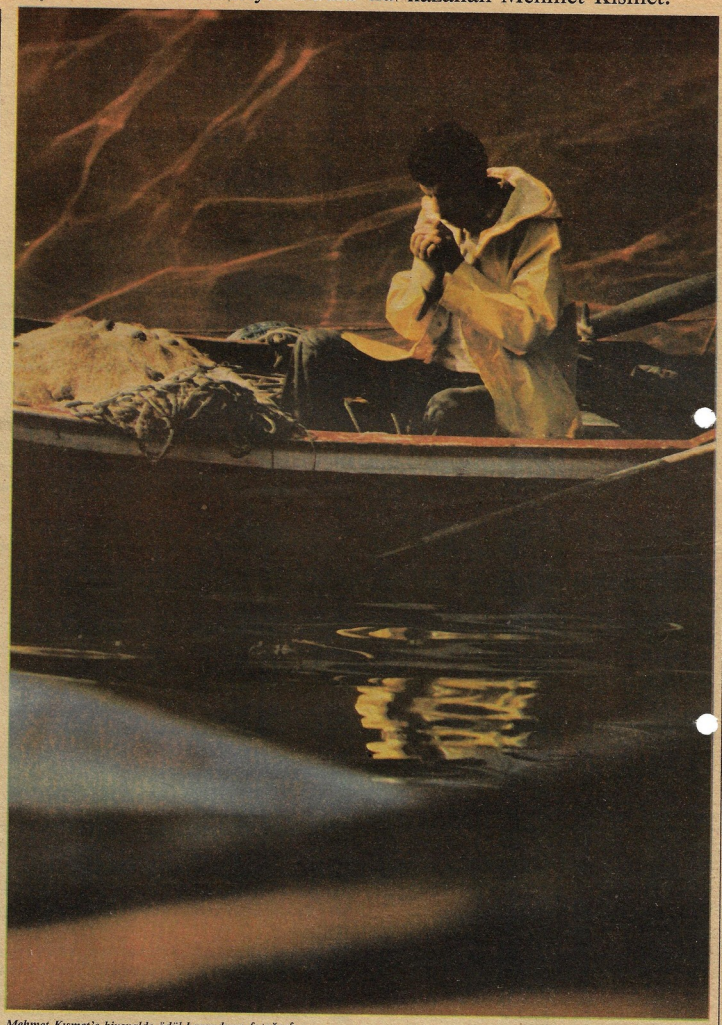

Mehmet Kısmet'e biyenalde ödül kazandıran fotoğrafı.

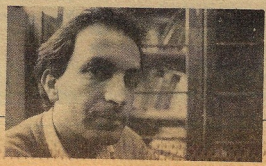

LİSEDE BAŞLADI — Mehmet Kısmet, fotoğraf çekmeye Galatasaray Lisesi'nde okurken başlamış. 1982'den bu yana İFSAK üyesi olan Kısmet, "o günden bu yana daha verimli çalıştığını" söylüyor. (Fotoğraf: MEHMET AKİF)